

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่น จังหวัดหนองคาย

A learning management model to develop life skills in preserving traditional culture, a case study of the "Prap Ho Monument" to promote pride in local culture in Nong Khai Province.

โดย

พระครูสังฆรักษ์นิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ดร.
นายอนันต์ คติยะจันทร์
พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม,ดร.
พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ,ดร.
นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
MCU RS 800767190

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่น จังหวัดหนองคาย

A learning management model to develop life skills in preserving traditional culture, a case study of the "Prap Ho Monument" to promote pride in local culture in Nong Khai Province.

โดย

พระครูสังฆรักษ์นิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ดร.
นายอนันต์ คติยะจันทร์
พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม,ดร.
พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ,ดร.
นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
MCU RS 800767190

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A learning management model to develop life skills in preserving traditional culture, a case study of the "Prap Ho Monument" to promote pride in local culture in Nong Khai Province.

By

Nipitpon Ciravaddhano

Anan Katiyachan

Hattaporn Kamphtdee

Aekachai Visutho

Sompong Sankoontown

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campas

B.E.2567

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800767190

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย: รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัย: พระครูสังฆรักษ์นิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ดร.,นายอนันต์ คติยะจันทร์,
พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม,ดร.,พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ,ดร.
นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๗

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ๒. ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย และ ๓. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕ รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพปัจจุบันของงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนในจังหวัดหนองคาย เกิดความรักและต้องการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ของตนเองไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รับทราบ ๒. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ทำให้ชาวจังหวัดหนองคายมีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น เกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากความเป็นชาติพันธ์ ภาษาประจำถิ่น และประวัติศาสตร์ประจำถิ่น ๓. แนวทางการจัดการเรียนรู้นั้นมีการส่งเสริมในระดับจังหวัดในการจัดงาน โดยว่าจ้างคณะหมอลำ ศิลปิน ดารามาแสดงภายในงาน ส่งเสริมการค้าขายภายในงานกาชาด ทำให้เกิดราย มีส่งเสริมอาชีพและการค้าของท้องถิ่นโดยการออกบูธของหน่วยงานต่าง ๆ อีกทั้งชุมชนต่าง ๆ ได้ร่วมกันในการแสดงละครวีระกรรมการปราบฮ่อของบรรพบุรุษในอดีต ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวของประชาชนชาวไทยและสาธารณรัฐประชาธิไตยประชาชนลาวขึ้น

Research Title: A learning management model to develop life skills in preserving traditional culture, a case study of the "Prap Ho Monument to promote pride in local culture in Nong Khai Province.

Researchers: Nipitpon Ciravaddhano,Anan Katiyachan Hattaporn Kamphtdee,Aekachai Visutho Sompong Sankoontown .

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campas

Fiscal Year: 2567 / 2024

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research aims to 1. Study the current situation and needs of learning management for developing life skills in preserving cultural traditions, a case study of the "Hor Suppression Monument" in Nong Khai Province, 2. Study the learning management model for developing life skills in preserving cultural traditions, a case study of the "Hor Suppression Monument" for pride in local culture of Nong Khai Province, and 3. To propose a learning management approach for developing life skills in preserving cultural traditions, a case study of the "Hor Suppression Monument" for pride in local culture of Nong Khai Province. This research is a qualitative research, analyzing data from in-depth interviews with a sample group of 25 people. The data is analyzed using content analysis and presented using a descriptive method.

The results of the study are as follows: 1. The current situation of the Ho Suppression Monument promotes the youth and people in Nong Khai Province to love and want to preserve their own historical culture for future generations to know. 2. The learning management model of the Ho Suppression Monument makes the

people of Nong Khai Province love and cherish their local culture even more, resulting in knowledge based on ethnicity, local language, and local history. 3. The learning management approach There is promotion at the provincial level in organizing the event by hiring Morlam troupes, artists, and celebrities to perform at the event. There is promotion of trade within the Red Cross Fair, which generates income. There is promotion of local careers and trade by setting up booths for various agencies. In addition, various communities have joined together in performing a play about the heroic actions of their ancestors in the past to suppress the Haw people. This has promoted trade between Thailand and Laos, etc.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตานุเคราะห์ เกื้อกูลจากบุคคล และผู้เกี่ยวข้องในการทำวิจัยทั้งหลาย ตั้งแต่ช่วงเริ่มดำเนินการ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุติภัค อภินนฺโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผน และส่งเสริมการวิจัย พระมหาสมยศ สุทฺธิสิริ ที่กรุณาตรวจรูปแบบรายงานวิจัย เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน ที่ให้โอกาสกับผู้วิจัย สามารถทำวิจัยได้สำเร็จ

กราบขอบพระคุณพระภาวนาวัชรมุนี,ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย และที่ปรึกษา โครงการวิจัยช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัย คณาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์หนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเจ้าหน้าที่ ทุกรูป/คน ที่สนับสนุนเวลา สถานที่ อุปกรณ์ แบ่งเบาภาระงานให้ผู้วิจัยและคณะวิจัย สามารถทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

กำลังแรงใจจากบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และขอความดีงามอันเกิดจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอบูชาคุณอันยิ่งซึ่งพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และท่านผู้มีอุปการคุณ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จงมีความสุข ความเจริญ และเป็นกุศลบารมีสู่พระนิพพาน “นิพฺพาน ปจฺจโย โหตุ”

พระครูสังฆรักษ์นิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ดร.
๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย..... ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ข
กิตติกรรมประกาศ..... ง
สารบัญ..... จ
บทที่ ๑ บทนำ
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... ๓
๑.๓ ปัญหาของการวิจัย..... ๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย..... ๓
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย..... ๔
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... ๔
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้..... ๕
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ..... ๑๑
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม..... ๑๗
๒.๔ แนวคิด เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง..... ๓๘
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๔๔
๑.๖ กอบแนวคิดการวิจัย..... ๖๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย
๓.๑ รูปแบบการวิจัย..... ๖๕
๓.๒ พื้นที่การวิจัย..... ๖๖
๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... ๖๗
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย..... ๖๗
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล..... ๖๘
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล..... ๖๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย
๔.๑ สภาพปัจจุบันและความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
วัฒนธรรมประเพณี..... ๗๐
๔.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

กรณีศึกษา งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ..... ๗๒
๔.๓ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม
ประเพณี กรณีศึกษา งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ..... ๗๖

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๗๘
๕.๒ อภิปรายผล..... ๘๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ..... ๘๔

บรรณานุกรม .....

ภาคผนวก.....
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์ .....
ผนวก ข ภาพกิจกรรม.....
ประวัติผู้วิจัย.....

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ซึ่งได้ประกาศใช้ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ นั้น โดยมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศเป็น ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑. ปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ๒. พัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ ๓. มุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และ ๔. เปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน แต่สรุปหัวใจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ นี้ต่างมุ่งเน้นให้ประชาชนมีทักษะชีวิตและอาชีพในการดำเนินชีวิตที่สูงขึ้นจากอดีต แต่กลไกของแผนฯ ยังคงมีความเป็นวิถีชีวิตแบบไทยๆ คือ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดิม ด้วยแนวโน้มเศรษฐกิจโลก ที่มีการแข่งขันกันมากขึ้นมีการเปิดเสรีทางการค้างและการเงิน มีความร่วมมือระหว่างประเทศ มีการพัฒนาด้านการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีความสะดวกรวดเร็วลดขีดจำกัดทางพรมแดน สถานการณ์และแนวโน้มสังคมโลกที่เข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก ส่งผลต่อเศรษฐกิจและรูปแบบการดำเนินชีวิต การเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ คะามสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้และการบริโภคในรูปแบบต่างๆ สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์ความมั่นคง โลกประเทศมหาอำนาจ การขยายอิทธิพลมีแนวโน้มการขัดแย้งทางอาณาเขตและการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,๒๕๖๐)[๑]

พื้นที่ภาคอีสาน หรือ ภาคตะวันออกเฉลียงเหนือนั้น มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินจนถึงตอนกลางของรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๓๑๐ – ๒๔๒๕) อันเป็นปีก่อนการปฏิรูปการปกครองหัวเมือง การปกครองหัวเมืองลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ ชาวบ้านจะขึ้นตรงต่อผู้ปกครองลาวและขึ้นตรงต่อสยามในฐานะหัวเมืองอันเป็นหน่วยการปกครองภูมิภาครอบนอกของสยามประเทศ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมาจนถึงก่อนที่จะมีการปฏิรูปการปกครองมีหัวเมืองจำนวน ๑๔๕ หัวเมืองในอาณาจักรลาว และประมาณ ๙๕ – ๑๐๐ หัวเมืองตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงโคราช หัวเมืองยังแบ่งเป็นหัวเมืองขนาดใหญ่ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯและหัวเมืองขนาดเล็กขึ้นตรงต่อหัวเมืองใหญ่ แต่ละหัวเมืองมีเจ้าปกครอง[๒] (สุเทพ สุนทรเภสัช,๒๕๔๘ : ๒๓๗ – ๒๓๘) มีเขตการปกครองเป็น ๓ มณฑล ได้แก่ มณฑลอีสาน (ลาวกาว) มณฑลอุดร (ลาวพวน) และมณฑลนครราชสีมา (ลาวกลาง) ใน

---

[๑] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง,๒๕๖๐.

[๒] สุเทพ สุนทรเภสัช,**มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์**,กรุงเทพมหานคร,สำนักพิมพ์เมืองโบราณ,๒๕๔๘ : ๒๓๗ – ๒๓๘.

สมัยกลางรัชกาลที่ ๕ การปกครองในมณฑลอุดร (ลาวพวน) เป็นสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ – ๒๔๔๒ นั้น มณฑลอุดร (ลาวพวน) ยังคงใช้การปกครองแบบเดิมแต่ได้เริ่มปรับปรุงการปกครองบางอย่างในเวลาต่อมา คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งหัวเมืองมณฑลลาวพวนออกเป็นเมือง เอก โท ตรี จัตวา มีเมืองหนองคายเป็นเมืองเอก เมืองสกลนครและเมืองหล่มสักเป็นเมืองโท เจ้าเมืองเป็นพระยา ส่วนเมืองตรีและจัตวาเจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์เป็นพระ เมืองเอก โท ตรี เป็นเมืองเล็กๆ ขึ้นด้วย ยกเว้น เมืองจัตวาที่ไม่มีเมืองขึ้น[๓] (ไพฑูรย์ มีกุศล,๒๕๔๒:๕๒๔ – ๕๗๒) เมืองหนองคาย ถือว่าเป็นเมืองที่สำคัญในฐานะเมืองหน้าด่าน เป็นเมืองชายแดนของประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกจากนิตยสาร Modern Maturity (May-June ๒๐๐๑) ของสหรัฐอเมริกาว่าเป็นเมืองน่าอยู่อันดับ ๗ ของโลก โดยมีความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่น เหมาะแก่การพักผ่อนและการท่องเที่ยว

จังหวัดหนองคายนั้น ได้ก่อตั้งเป็นเมืองในปี พ.ศ. ๒๓๗๐ ในรัชกาลที่ ๓ โดยมีพระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ) เป็นเจ้าเมืองหนองคาย โดยบริเวณเดิมมีชื่อว่าบ้านไผ่หรือบ้านหนองไผ่ และได้กราบบังคมทูลขอพระกรุณาตั้งเมืองเป็นเมืองหนองคาย และต่อมาท้าวเคน ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพระปทุมเทวาภิบาลเป็นเจ้าเมืองแทนท้าวสุวอ ในปี พ.ศ. ๒๓๘๑

ปี พ.ศ. ๒๔๑๘ สมัยรัชกาลที่ ๕ เกิดเหตุการณ์สำคัญที่เมืองหนองคาย ได้เกิดศึกฮ่อขึ้น เนื่องจากฮ่อได้ยกกองทัพเข้าตีเมืองเวียงจันทร์แล้วตั้งกอบัญชาการอยู่ที่เมืองเวียงจันทร์พร้อมทั้งตระเตรียมเสบียงอาหารไว้เพื่อโจมตีเมืองรายทางต่างๆ เรื่อยมา จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๒๘ เกิดศึกฮ่อครั้งที่ ๒ ซึ่งศึกฮ่อครั้งนี้ ฮ่อได้เข้ายึดทุ่งเชียงคำ และเข้าโจมตีเวียงจันทร์อีก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นแม่ทัพเสด็จไปปราบฮ่อ และเสร็จศึกฮ่อครั้งนั้นได้สร้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เพื่อบรรจุอัฐิผู้เสียชีวิตในการทำศึกษาฮ่อครั้งนี้ไว้ที่เมืองหนองคาย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙[๔] (พิกุล อัปการัตน์,๒๕๕๒:๕๑) และในช่วงเดือนมีนาคมของทุกๆ ปี ทางจังหวัดหนองคายได้จัดงาน “ฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อใต้ร่มพระบารมี” เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสงครามปราบฮ่อในอดีต

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำวิจัย “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” เพื่อใช้เป็นแนวทางมาดำเนินกิจกรรมในวัดและชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม และให้เกิดเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตสร้างการพัฒนาชุมชน สังคม และเครือข่ายความร่วมมือสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประเทศต่อไป

---

[๓] ไพฑูรย์ มีกุศล, มณฑลภาคอีสาน ระบบการปกครอง,สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๐,๒๕๔๒,หน้า ๕๒๔ – ๕๗๒.

[๔] พิกุล อัปการัตน์,**นัยทางการเมืองของอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ**,วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒,หน้า ๕๑)

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านเศรษฐกิจ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านความร่วมมือ และ ๔.ด้านการอนุรักษ์

๑.๓.๑ ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ประชาชน เทศบาล และผู้นำชุมชน จำนวน ๒๕ รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย

๑.๓.๒ ขอบเขตพื้นที่

สถานที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๑.๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และผู้ให้ข้อมูล (Informants) จำนวน ๒๕ รูป/คน ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ประชาชน เทศบาล และผู้นำชุมชน จำนวน ๒๕ คน

๑.๔ นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่นำมากระตุ้นชุมชน ให้เจริญกว้าหน้า เสริมสร้างความเข็มแข็งของท้องถิ่นด้านการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และเศรษฐกิจของชุมชน

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณค่าและมูลค่าของชุมชน ก่อให้เกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมมาเป็นวิถีชีวิต และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย

ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การส่งเสริมด้านอาชีพ การสร้างมูลค่าเพิ่ม กำหนดการของแต่ละหน่วยงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ด้านสังคม หมายถึง ทางดำเนินชีวิตของชุมชนสังคม โดยมีเป้าหมายรวมกันในการดำเนินชีวิตอยู่ภายในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะมีวัฒนธรรมประเพณีที่ร่วมกันในชุมชนนั้น

ด้านความร่วมมือ หมายถึง ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ การเสริมสร้างนวัตกรรมการภูมิปัญญาดั่งเดิมทางวัฒนธรรม

ด้านการอนุรักษ์ หมายถึง การรักษ์ให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด เป็นการส่งเสริมรักษ์โดยการมีส่วนร่วม และการให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ นั้น

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ”

๑.๕.๒ ทำให้ทราบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๑.๕.๓ นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

บทที่ ๒
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยแบ่งสาระสำคัญตามประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

๒.๕ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “เรียนรู้” ไว้ว่า เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์[๑]

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา มาตรา ๒๔ ได้กำหนดไว้ว่าในการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้[๒]

๑) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

---

[๑]พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒,หน้า ๙๖๙.

[๒]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕,(กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค,๒๕๔๕),หน้า ๑๔.

๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ในทุกวิชา

๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

พงษ์ศักดิ์แป้นแก้วได้อธิบายเชาวน์ปัญญาซึ่งการ์ดเนอร์ได้เสนอไว้๘ด้านอย่างละเอียดดังนี้[๓]

๑. สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)

๒.สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (LogicalMathematical Intelligence)

๓. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily KinestheticIntelligence)

๔. สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์(Visual/Spatial Intelligence)

๕. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)

๖. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)

๗. สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

๘. สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence)

ทิศนาแขมมณีกล่าวว่าการมองและเข้าใจเชาว์ปัญญาในความหมายที่ต่างกันย่อมก่อให้เกิดการกระทำที่แตกต่างกันทฤษฎีพหุปัญญาได้ขยายขอบเขตของความหมายของคำว่าปัญญาออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิมส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวางเช่นกันแนวทางการนำทฤษฎีพหุปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลายดังนี้[๔]

๑. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกันดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถส่งเสริมเชาวน์ปัญญาหลายๆด้านมิใช่มุ่ง

---

[๓]พงษ์ศักดิ์แป้นแก้ว, “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”. **ศึกษาศาสตร์สาร,** (มกราคม– มิถุนายน ๒๕๔๖), หน้า๑๐๙-๑๑๙.

[๔]ทิศนาแขมมณี, **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.พิมพ์ครั้งที่๕,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า๘๙-๙๐.

พัฒนาแต่เพียงเชาวน์ปัญญาด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นดังเช่นในอดีตเรามักจะมีการเน้นการพัฒนาด้านภาษาและด้านคณิตศาสตร์หรือด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะอันเป็นการพัฒนาสมองซีกซ้ายเป็นหลักทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสพัฒนาเชาวน์ปัญญาด้านอื่นๆเท่าที่ควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่มีเชาวน์ปัญญาด้านอื่นสูงจะขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาในด้านที่ตนมีความสามารถหรือถนัดเป็นพิเศษการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของสติปัญญาหลายๆด้านจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองอย่างรอบด้านพร้อมทั้งช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพหรือความสามารถเฉพาะตนของผู้เรียนไปในตัว

๒. เนื่องจากผู้เรียนมีระดับพัฒนาการในเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เท่ากันดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียนตัวอย่างเช่นเด็กที่มีเชาวน์ปัญญาด้านดนตรีสูงจะพัฒนาปัญญาด้านดนตรีของตนไปอย่างรวดเร็วต่างจากเด็กคนอื่นๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กที่มีขั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งสูงควรต้องแตกต่างไปจากเด็กที่มีขั้นพัฒนาการในด้านนั้นต่ำกว่า

๓. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกันการผสมผสานของความสามารถด้านต่างๆที่มีอยู่ไม่เท่ากันนี้ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness)หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกันหรืออีกนัยหนึ่งเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลทำให้แต่ละคนแตกต่างกันและความแตกต่างที่หลากหลาย (Diversity) นี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมดังนั้นกระบวนการคิดที่ว่าคนนี้โง่หรือเก่งกว่าคนนั้นคนนี้จึงควรจะเปลี่ยนไปการสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนครูควรสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเองและเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเช่นนี้ผู้เรียนก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุขมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเองในขณะเดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่นและอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

๔. ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิมที่ใช้การทดสอบเพื่อวัดความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญคือไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้นๆตามปกติวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่ดีควรมีการประเมินหลายๆด้านและในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นๆการประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่งคือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญาหลายด้านหรือการให้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาหลายๆด้านและสังเกตดูว่าผู้เรียนเลือกใช้เชาวน์ปัญญาด้านใดหรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านใดมากเพียงไร

กาเย่ (Gagne) ได้กล่าวการจัดการเรียนรู้ไว้ ๘ ขั้น คือ[๕]

๑) การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้

๒) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ

๓) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว

๔) ความสามารถในการจำ (Retention Phase)

๕) ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase)

๖) การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase)

๗) การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase)

๘) การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง

การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้ให้ความหมายของเชาวน์ปัญญาใหม่ว่า **“**ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่างๆหรือการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่งรวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหาเพื่อจะหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้**”** การ์ดเนอร์นั้นมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับสติปัญญาที่สำคัญ๒ประการคือ[๖]

๑. เชาวน์ปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและทางคณิตศาสตร์เท่านั้นแต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง๘ประเภทด้วยกันแต่การ์ดเนอร์เองก็กล่าวว่าอาจจะมีมากกว่า๘ประเภทโดยคนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านแตกต่างกันไปซึ่งสอดคล้องกับเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลความสามารถที่แตกต่างกันออกไปนี้เมื่อผสมผสานออกมาแล้วจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวบุคคล

๒. เชาวน์ปัญญาไม่ใช่สิ่งที่มั่นคงถาวรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายหากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและการส่งเสริมที่เหมาะสมการ์ดเนอร์ยังได้ได้อธิบายถึงเชาวน์ปัญญาไว้ว่าประกอบด้วยความสามารถ๓ประการได้แก่

---

[๕]นิรันด์. **ข้อมูลเพื่อการค้นคว้า:สังคมศาสตร์และจิตวิทยา.**[ออนไลน์]. แหล่งที่มา :http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=2796.0;wap2 [๑๔ต.ค.๒๕๕๔].

[๖]การ์ดเนอร์ (Gardner) อ้างในทิศนาแขมมณี, **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ,** พิมพ์ครั้งที่๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

๑. ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่างๆที่เป็นไปตามธรรมชาติและตามบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล

๒. ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม

๓. ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้

พงษ์ศักดิ์แป้นแก้วได้อธิบายเชาวน์ปัญญาซึ่งการ์ดเนอร์ได้เสนอไว้๘ด้านอย่างละเอียดดังนี้[๗]

๑. สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)

๒.สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (LogicalMathematical Intelligence)

๓. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily KinestheticIntelligence)

๔. สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์(Visual/Spatial Intelligence)

๕. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)

๖. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)

๗. สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

๘. สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence)

ทิศนาแขมมณีกล่าวว่าการมองและเข้าใจเชาว์ปัญญาในความหมายที่ต่างกันย่อมก่อให้เกิดการกระทำที่แตกต่างกันทฤษฎีพหุปัญญาได้ขยายขอบเขตของความหมายของคำว่าปัญญาออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิมส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวางเช่นกันแนวทางการนำทฤษฎีพหุปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลายดังนี้[๘]

๑. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกันดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถส่งเสริมเชาวน์ปัญญาหลายๆด้านมิใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงเชาวน์ปัญญาด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นดังเช่นในอดีตเรามักจะมีการเน้นการพัฒนาด้านภาษาและด้านคณิตศาสตร์หรือด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะอันเป็นการพัฒนาสมองซีกซ้ายเป็นหลักทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสพัฒนาเชาวน์ปัญญาด้านอื่นๆเท่าที่ควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่มีเชาวน์ปัญญาด้านอื่นสูงจะขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาในด้านที่ตนมีความสามารถหรือถนัดเป็นพิเศษการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของสติปัญญาหลายๆด้านจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะ

---

[๗]พงษ์ศักดิ์แป้นแก้ว, “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”. **ศึกษาศาสตร์สาร,** (มกราคม– มิถุนายน ๒๕๔๖), หน้า๑๐๙-๑๑๙.

[๘]ทิศนาแขมมณี, **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.พิมพ์ครั้งที่๕,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า๘๙-๙๐.

พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านพร้อมทั้งช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพหรือความสามารถเฉพาะตนของผู้เรียนไปในตัว

๒. เนื่องจากผู้เรียนมีระดับพัฒนาการในเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เท่ากันดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียนตัวอย่างเช่นเด็กที่มีเชาวน์ปัญญาด้านดนตรีสูงจะพัฒนาปัญญาด้านดนตรีของตนไปอย่างรวดเร็วต่างจากเด็กคนอื่นๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กที่มีขั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งสูงควรต้องแตกต่างไปจากเด็กที่มีขั้นพัฒนาการในด้านนั้นต่ำกว่า

๓. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกันการผสมผสานของความสามารถด้านต่างๆที่มีอยู่ไม่เท่ากันนี้ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness)หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกันหรืออีกนัยหนึ่งเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลทำให้แต่ละคนแตกต่างกันและความแตกต่างที่หลากหลาย (Diversity) นี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมดังนั้นกระบวนการคิดที่ว่าคนนี้โง่หรือเก่งกว่าคนนั้นคนนี้จึงควรจะเปลี่ยนไปการสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนครูควรสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเองและเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเช่นนี้ผู้เรียนก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุขมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเองในขณะเดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่นและอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

๔. ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิมที่ใช้การทดสอบเพื่อวัดความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญคือไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้นๆตามปกติวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่ดีควรมีการประเมินหลายๆด้านและในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นๆการประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่งคือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญาหลายด้านหรือการให้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาหลายๆด้านและสังเกตดูว่าผู้เรียนเลือกใช้เชาวน์ปัญญาด้านใดหรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านใดมากเพียงไร

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้มองเห็นทั้งจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ พร้อมทั้งความเชื่อและความรู้สึกที่ตนเองนั้นได้แสดงออกมา โดยสร้างเป็นองค์ความรู้ เกิดการเรียนรู้จากประสบกาณ์จริงการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ และลักษณะนิสัยตามที่ผู้สอนต้องการ โดยการผสมผสานกับสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน เป็นต้น

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบพบว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายทัศนะดังนี้

รูปแบบ เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง[๙] รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการแต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร[๑๐] เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปแบบตั้งแต่ง่ายๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ(physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติเป็นต้น[๑๑] เป็นโครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา และพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ[๑๒] หรืออาจเป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้สอนได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น[๑๓] ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่าง

---

[๙] H.L. Tosi and S.J. Carroll, **Management**, (2nd ed.), 9 New York: John Wiley & Sons, 1982), PP. 163.

[๑๐] บุญส่ง หาญพานิช, "การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย", วิทยานิพนธ์คุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

[๑๑] บุญชม ศรีสะอาด, **การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ** (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า ๔๕.

[๑๒] กรรณิกา เจิมเทียนชัย, "**การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิ์ที่ผลองค์กรคงวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข**.,วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต(สาขาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

[๑๓] สุวิชา วิริยมานุวงศ์, "**การวิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**", วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔).

หนึ่งต่อไป นอกจากนั้นแล้วยังหมายถึงสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้[๑๔]

สรุปความว่า รูปแบบหรือ Model เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบ หรือ Model หมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman ให้ความหมายไว้ ๕ ความหมาย แต่สิ่งที่สำคัญๆ จะมี ๓ ลักษณะ คือ ๑) Model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ซึ่งเท่ากับแบบจำลอง ๒) Model หมายถึง สิ่งของ หรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูต้นแบบ ๓) Model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ พจนานุกรม Webster's New World ของ นูเฟร็ค (Neufeldt) ให้ความหมายของรูปแบบว่าหมายถึง ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความเป็นเลิศ[๑๕] ส่วนพจนานุกรมการศึกษา ได้ให้ความหมายรูปแบบหมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม ตามความหมายดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ คือแบบจำลองของสิ่งที่เป็น[๑๖] รูปแบบคือวิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏในลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง[๑๗] รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์ แล้วรูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์[๑๘] รูปแบบจึงเป็นแบบจำลองใน

---

[๑๔] Victoria Neufeldt, Webster's New World Dictionnary, 3rd Edition, (New York: Simon and Schuster, Inc., 1988), p. 23.

[๑๕] Carter V. Good, **Dictionary of Education**. (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc. 1973), p. 370.

[๑๖] เรื่องเดียว, หน้า 9.

[๑๗] เรื่องเดียว, หน้า 10.

[๑๘] เยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี,**การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

ลักษณะเลียนแบบหรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์[๑๙] รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัย ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบที่มีความเที่ยงตรงจะพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป[๒๐] นิยามรูปแบบว่าเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ ให้ง่ายขึ้น[๒๑] มีบางท่านให้ความหมายที่แตกต่างออกไป โดยที่รูปแบบเป็นสิ่งที่ออกแบบมา เพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง[๒๒] รูปแบบคือสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้น โดยอาจแสดงออกมาในรูปแบบของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ และยังได้ขยายความของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นอะไรบาง อย่างที่เราพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบจึงไม่มีการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม ส่วนการที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีความกำหนดตายตัวทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ[๒๓] จากความหมายทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ คือ สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สิ่งที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย กระชับ ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ เพื่อช่วยให้ตัวเองและผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบยังรวมถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรืออย่างย่อส่วน (Simplifiedform) ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมา เพื่อ

---

[๑๙] T. Husen and N.T. Postlethwaite, **The international encyclopedia of education**,2nd, (New York: Simonand Schuster, Inc., 1975), Pp. 137-138.

[๒๐] ทิศนา แขมมณี,**รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๑.

[๒๑] R.H, Willer, **Leader and leadership process**, (Boston: Irwin/Mc Graw-Hill, 1967), p. 15.

[๒๒] A.F. Stoner and C. Wankel, **Management**, 3rd ed, (New Delhi: Prentice – Hill Privated, 1986), p. 12.

[๒๓] D.L. Hausser, **Comparison of different models for organizational analysis**, (New York : john Wiley & Son, 1980), Pp. 131 - 161

แสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

สรุปความหมาย รูปแบบ หรือ Model เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัย เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบ ที่มีกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่ายๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์มักหมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้เป็นการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติอื่นๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะจะทำให้โมเดลมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ[๒๔]

นักวิชาการต่างๆ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันไป ผู้วิจัยพอสรุปประเด็นได้ และได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ และได้แบ่งกลุ่มแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) Information–Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๒) Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคลากรเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย ๓) Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม ๔) Behavior Model เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างของจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้[๒๕] มีการแบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ ๕ ประการ คือ ๑) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพ มาเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระยะสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น ๒) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางกายภาพ ๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models) ๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่

---

[๒๔] H.L. Tosi and S.J. Carrol, **Management**, ๒nd ed, (New York: John Wiley and Sons, 1982), p. 163.

[๒๕] B. Joyce and M. Weil, **Model of Teaching**, (2nd ed), (New Delhi: Prentice – Hall of India Private Limited, 1985), p. 165.

กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ ๕) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ[๒๖]

นอกจากนี้ Steiner จำแนกเป็นรูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or – Model – of) รูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง ๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model of Model – for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองที่เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน[๒๗] กล่าวโดยสรุป ประเภทของรูปแบบนั้นสามารถแบ่งได้ตามหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) Information – Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน ๒) Personal Model เป็นรูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่ม ให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย ๓) Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสังคม ๔) Behavior Model คือรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ และเป็นหลักทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้อีก ๔ รูปแบบ คือ ๑) Analogue Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม ๒) Semantic Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการบรรยายหรืออธิบายสิ่งที่ศึกษาด้วยภาษาและรูปภาพ ๓) Mathematical Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ๔) Causal Model หมายถึง รูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค Path Analysis และ Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผล

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่มีปรากฏหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษาส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการตามแนวคิดของ บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบประกอบด้วย[๒๘] ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ๒) เทคโนโลยี (Technology) ๓)

---

[๒๖] P.J. Keeves, **Education Research, Methodology, and Measurement**: An International Handbook, (Oxford: Pergamon Press, 1988), pp. 567 – 565.

[๒๗] S.E. Steiner, **Methodology of Theory Construction**, (Sydney : Ecology Associates, 1988), p. 189.

[๒๘] Brown and Moberg, **Organization Theory and Management: A Macro Approach**, (New York: John Wiley & Son, Inc., 1980, p. 45.

โครงสร้าง (Structure) ๔) กระบวนการจัดการ (Management process) และ ๕) การตัดสินใจสั่งการ (Decision making) นอกจากนี้มีองค์ประกอบของรูปแบบ ๖ องค์ประกอบ คือ[๒๙] ๑) หลักการของรูปแบบ ๒) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๓) ระบบและกลไกของรูปแบบ ๔) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ ๕) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ ๖) เงื่อนไขของรูปแบบ ส่วนองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้[๓๐] ๑) วัตถุประสงค์ของรูปแบบในการพัฒนารูปแบบใดๆ ก็ตามผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นมา ก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น ๒) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนพื้นฐานความคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ หลักร่วมกันรับผิดชอบ หมายความว่า คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น ๓) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบ เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่างๆ และที่จำเป็นอื่นๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้น เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ ๔) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๕) แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบ ว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้ ๖) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบ เพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้ และ ๗) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จและข้อระมัดระวัง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น

สรุปความว่า หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ โดยนำสาระของรูปแบบทั้ง ๗ องค์ประกอบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบ

---

[๒๙] สมาน อัศวภูมิ, "**การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก**", วารสารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

[๓๐] เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๔.

ทั้งหมด มาบรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้ว รายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วย จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปอย่างยิ่ง

๒.๑.๔ การสร้างรูปแบบ

รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลได้ ทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและโฆษณาของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง ประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้จริง[๓๑] การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนายและขยายผลได้ และนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

สรุปความว่า การสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย ความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้าง สามารถทำนายและขยายผลได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ การสร้างรูปแบบนั้น ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็น ๒ ตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยววัฒนธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวัฒนธรรมพบว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลายทัศนะดังนี้

---

[๓๑] บุญส่ง หาญพานิช, “**การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย**, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า **"วัฒนธรรม"** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย, วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา[๓๒]

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร อธิบายว่า วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง มีการสั่งสม สืบทอด และเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ผลิต หรือสร้างขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และระหว่างคนในสังคมด้วยกันเองจนอาจกล่าวได้ว่าอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์แล้วย่อมถือเป็นวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้นประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี กฎหมายและจริยธรรม[๓๓]

ส่วนนักวิชาการต่างประเทศได้นิยามความหมายของคำความหมายวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ Leslie a white ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมคือปรากฏการณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบประกอบด้วยการกระทำ (แบบแผนพฤติกรรม) วัตถุ (เครื่องมือเครื่องใช้และสิ่งที่ใช้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้) ความคิด (ความเชื่อ ความรู้) และความรู้สึก (ทัศนคติ ค่านิยม) ที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน วัฒนธรรมเป็นผลงานที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และมีลักษณะชัดเจน ดังนั้นจึงสามารถถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่คนอื่นได้ง่าย[๓๔]

เทเลอร์ (Taylor) ให้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถด้านอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม[๓๕]

วีระพล วงษ์ประเสริฐ ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมหมายถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคมรวมทั้งมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อ ๆ มา"[๓๖]

---

[๓๒] พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ , ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ ,๒๕๕๖,หน้า.๑๑๐๓.

[๓๓] บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, **โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสารศิลปะการแสดงภาคใต้**, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาสารคาม, ๒๕๕๒).

[๓๔] Leslie, Gerald R. el, **Introductory sociology : Order and change in society**, (New York : New York University press, 1980), p. 75.

[๓๕] Taylor, Edward B., **Primitive culture,**. (London : John Murrey, 1871), p.98.

[๓๖] วีระพล วงษ์ประเสริฐ, **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อสารมวลชนกับบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการกรุงเทพฯ**,(สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต),กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๔๐,หน้า ๓๕.

นิยพรรณ วรรณศิริ กล่าวถึงความหมายของคำว่าวัฒนธรรมในมุมมองของนักสังคมวิทยาไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนปลูกฝังเพื่อให้เรียนรู้ให้เกิดการดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคมและถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังส่วนในมุมมองของนักมานุษยวิทยา “วัฒนธรรม” หมายถึงพฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เช่นการกินอาหารการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มการสื่อสารความคิดต่อกันเป็นการมองถึงพฤติกรรมพื้นฐานที่เน้นความอยู่รอดและความเป็นจริงของชีวิตก่อนที่จะคำนึงความดีความงามใด ๆ นอกจากนี้ นิยพรรณ วรรณศิริ ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไว้ ๔ ประการคือ[๓๗]

๑. วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของระบบความคิดมนุษย์ (Cognitive Systems) เป็นระบบทางชีวภาพเพราะความเกิดจากระบบสมองระบบประสาทและระบบจิตใจของมนุษย์

๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในเมื่อวัฒนธรรมคือผลผลิตจากระบบความคิดของมนุษย์และมนุษย์ก็มีความคิดไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอย่อมจะมีผลให้เกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย

๓. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้มนุษย์รับถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อ ๆ กันมาโดยการอบรมสั่งสอนบอกกล่าวสังเกตการลองผิดลองถูกบุคคลจะมีการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมของตนตั้งแต่เกิดจนโต

๔. วัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวมบุคคลจะมีการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคมเดียวกันเพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพังได้วัฒนธรรมที่ถูกนำมาปฏิบัติในสังคมก็จะกลายเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคมและเป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไปของสังคมนั้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม หมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ความคิดหรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผนและมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมาตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์”[๓๘]

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่ตนได้กระทำ สร้างสม ถ่ายทอด และรักษา

---

[๓๗] นิยพรรณ วรรณศิริ, **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**,กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาตร์,๒๕๔๐, หน้า ๓๗-๓๘,๔๔ - ๔๖.

[๓๘] สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**,ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๒,หน้า ๓๙.

ไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งที่อาจจะได้ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ ความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์ และการกระทำของมนุษย์ที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิต การทำมาหากินและระบบเศรษฐกิจโดยได้จำแนกวิธีการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนออกเป็น ๓ แบบใหญ่ คือ

๑) การนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมในด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนาโดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผลสำเร็จของงานพัฒนา

๒) การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา

๓) แนวทางการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรมสอดแทรกเป็นยาดำในเนื้องานทุกอย่าง โดยเฉพาะส่วนของคุณค่าวัฒนธรรมการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ควรจะหมายถึงการเคารพ และเชื่อมั่นในศักยภาพ พลังสร้างสรรค์ของชุมชน อันมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐานและนการศึกษาถึงแนววัฒนธรรมชุมชน ในงานพัฒนาควรจะพิจารณาในเนื้อหาและรูปแบบ ๒ ประเภท คือ

(๑) ทัศนะแบบการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือ โดยมองว่างานพัฒนาจะสามารถนำเอาวัฒนธรรมมาใช้ในลักษณะโครงการพัฒนา โดยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานที่ตอบสนองกับผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน และการทำงานพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ระบบคิด โลกทัศน์ ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของประชาชน

(๒) ทัศนะแบบโครงสร้าง ต้องมีความผูกพันอยู่กับโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมการผลิต กระบวนการผลิต และผลิตซ้ำ โดยการผลิตวัฒนธรรมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทต่าง ๆ ของสังคม[๓๙]

วีรพร รอดทัศนา กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมคือพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกับคนในกลุ่มสังคมอื่นพฤติกรรมของมนุษย์ดังกล่าวคือสิ่งที่เกิดจากแรงขับเรื่องของปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นก็จะถูกกลั่นกรองให้เกิดเป็นความงดงามสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งส่วนตัวและส่วนรวมเมื่อพฤติกรรมนั้นกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมแล้วก็จะถูกนำมาปฏิบัติยึดถือและถ่ายทอดสืบต่อกันจากคนรุ่งหนึ่งสสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยวิธีการรับรู้เรียนรู้หรือเลียนแบบสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมที่คนในสังคมหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งดีงามสำหรับอีกสังคมหนึ่งอาจมองว่าเป็นเรื่องน่าเกลียดน่ากลัวหรือยอมรับไม่ได้เช่นการรับประทานเนื้อสุนัขของคนในสังคมหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวโยงกับความเชื่อในด้านของการเป็นยาบำรุงร่างกายทำให้ร่างกายแข็งแรงซึ่งเป็นวัฒนธรรมด้าน

---

[๓๙] กาญจนา แก้วเทพ, **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพฯ : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา จัดพิมพ์,๒๕๓๘),หน้า. ๘๐.

การกินของคนในสังคมนั้นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ยุคพรรพชนแต่คนอีกสังคมหนึ่งอาจมองเรื่องนี้เป็นสิ่งที่โหดร้ายป่าเถื่อนไม่มีอารยธรรมเป็นต้น[๔๐]

ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่า วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกันการพัฒนาโดยใช้มิติของวัฒนธรรมเป็นตัวนำในรูปแบบหนึ่ง ๆ กับชุมชนหนึ่งอาจใช้แล้วประสบความสำเร็จแต่ไม่ได้หมายความว่าจะสามารถนำมาใช้กับทุกชุมชนได้เพราะวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในชุมชนหนึ่ง ๆ เท่านั้น[๔๑]

Du Bois กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และความสันพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพรวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น[๔๒]

อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม หรือคามคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงานวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ในสังคมเดียวกันทำความตกลงว่า จะยึดระบบไหนดี พฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไร แนวความคิดใดจึงเหมาะสม ข้อตกลงเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เพื่อว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งเราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงกันแล้วว่า ระบบสัญลักษณ์ ดังนั้น วัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นแล้วจึงสอนให้รุ่นหลัง ๆ ได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดเมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมมนุษย์ก็เรียกว่าอะไร คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และส่วนใหญ่จะรู้ว่า อะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากวัฒนธรรมในสังคมอาจแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๑) วัฒนธรรมในลักษณะที่ไม่ใช้สัญลักษณ์และ

---

[๔๐] วีรพร รอดทัศนา**, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี**,ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,๒๕๕๗, หน้า ๓๖ - ๓๗.

[๔๑] ศรีศักร วัลลิโภดม,**พัฒนาการทางสังคม – วัฒนธรรมไทย**,(พิมพ์ครั้งที่ ๕,กรุงเทพ ฯ : อมรินทร์ ,๒๕๔๔,หน้า ๗๓-๗๔.

[๔๒] Du Bois อ้างใน สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา, **อีตบ้านคองเมือง : รวมบทความทางมานุษยวิทยาว่าด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน,**(กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร,๒๕๔๔),หน้า.๕๗.

๒) จับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กิริยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เป็นต้นว่า อาคาร บ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำทุกวัน[๔๓]

ประเวศ วะสี กล่าวว่า วัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สังคมในชุมชนนั้นเข้มแข็งควรมีลักษณะ ๘ ประการ ดังนี้

๑) มีความหลากหลาย กระจายอำนาจ การเห็นคุณค่าและส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย

๒) กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

๓) ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นย่อมมีศักดิ์ศรี

๔) มีความเป็นบูรณาการ วัฒนธรรมเป็นเรื่องความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการทุกมิติ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของคนทั้งหมดในชุมชนหรือสังคม ที่มีความเชื่อ และระบบคุณค่าและการปฏิบัติร่วมกัน

๕) สร้างความบรรสานสอดคล้อง (Harmony) และความสมดุลยั่งยืน วัฒนธรรมจึงมีลักษณะผสมผสานหรือมีความบรรสานสอดคล้องระหว่างมนุษย์ทั้งกายและใจ กับสังคม และกับสิ่งแวดล้อม

๖) มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง

๗) ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม วัฒนธรรมต้องมีความเป็นชุมชน ความเป็นชุมชนต้องมีองค์กรชุมชนทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง

๘) เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม ศีลธรรมเป็นเรื่องของความถูกต้องทั้งหมด ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จิตใจและจิตวิญญาณ ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องวิชาจริยธรรมเท่านั้น[๔๔]

วีรพร รอดทัศนา กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชนคือรากฐานสำคัญที่จะต้องคำนึงในการวางแผนเพื่อการพัฒนาการพัฒนาชุมชนโดยวิธีการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นฐานชีวิตคนในชุมชนจะได้รับการยอมรับและได้รับความร่วมมือไม่มีการต่อต้านส่งผลเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาให้สามารถบรรลุผลได้ดีมากกว่าการพัฒนาโดยใช้หลักวัฒนธรรมชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาจาก

---

[๔๓] อมรา พงศาพิชญ์, **วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์ การวิเคราะห์สังคมไทยในแนวมานุษยวิทยา**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๔),หน้า. ๑.

[๔๔] ประเวศ วสี,**ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย,** ศูนย์มานุษยสิริธร (องค์กรมหาชน) (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,๒๕๓๗),หน้า. ๑๓-๒๓.

ภายในชุมชนเองโดยอาศัยมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความเป็นเอกภาพของชุมชน[๔๕]

ยิ่งยง เรือนทอง ได้กล่าวถึงความหมายวัฒนธรรมระดับชุมชนไว้ดังนี้

๑. เป็นรูปแบบของพฤติกรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือท้องถิ่นหนึ่งแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ของประเทศชาติ

๒. เป็นแนวปฏิบัติของกลุ่มในท้องถิ่นนั้น มีเอกลักษณ์หรือแนวปฏิบัติของตนโดยเฉพาะ

๓. วัฒนธรรมท้องถิ่นมีลักษณะเด่นเฉพาะตนก็จริงแต่ยังมีลักษณะสอดคล้องกับวัฒนธรรมระดับชาติ[๔๖]

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ ให้ความหมายของวัฒนธรรมชุมชนว่า หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วไป สามารถมองเห็นได้จากพฤติกรรมผลงานทั้งมวลที่สร้างสรรค์เป็นความคิด ความเชื่อ ความรอบรู้ในการประกอบอาชีพและงานฝีมือช่างสรุปได้ว่า วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง รูปแบบการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ในชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้ทั่วไปมีการสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง[๔๗]

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมชุมชน ไว้ดังนี้

๑. ประเภทมุขปาฐะ หมายถึง การสืบทอดที่สามารถรับรู้โดยประสาทสัมผัสด้วยการฟัง เนื่องจากใช้การถ่ายทอดด้วยวาจาเป็นสำคัญเพราะวัฒนธรรมเหล่านี้มีลักษณะที่จำเป็นต้องใช้การบอกเล่าซึ่งอาจทำได้ด้วยการพูด การสวด การ่องเป็นทำนอง วัฒนธรรมชุมชนที่สืบทอดแบบมุขปาฐะ ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ความเชื่อ ภาษิต ปริศนาคำทาย

๒. ประเภทอมุขปาฐะ หมายถึง การถ่ายทอดที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากการรับรู้ด้วยการใช้การสังเกต และปฏิบัติฝึกฝน ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม ศิลปกรรม งานช่างต่าง ๆ การแต่งกาย กิริยาท่าทาง อาหารพื้นบ้าน

๓. ประเภทสืบทอดวัฒนธรรมแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการสืบทอดที่สามารถกระทำได้ทั้งประเภทมุขปาฐะ และอมุขปาฐะประกอบกัน ซึ่งได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน[๔๘]

---

[๔๕] วีรพร รอดทัศนา, **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี**, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๗, หน้า.๓๗ - ๓๘.

[๔๖] ยิ่งยง เรือนทอง , **พื้นฐานวัฒนธรรม**, อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี,๒๕๔๒,หน้า.๒๑.

[๔๗] รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว : เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**, กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์,๒๕๔๓,น. ๑๗.

[๔๘] ประเทือง คล้ายสุบรรณ์, **วัฒนธรรมพื้นฐาน,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุทธิสาร,๒๕๓๑ ,หน้า.๗.

ยิ่งยง เรือนทอง ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนไว้ดังนี้

๑. กำเนิดหรือที่มาของความคิดในการผลิต จะมีลักษณะเป็นแบบประเพณีหรือมีแรงบันดาลใจจากความเชื่อทางศาสนาในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลความเจริญทางวัตถุ ย่อมมีความยึดมั่นในประเพณีหรือศาสนาซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผลงานทางศิลปหัตถกรรมส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นแบบประเพณีซึ่งสร้างขึ้นตามความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อศาสนา

๒. มีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองหรือพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตเป็นเศรษฐกิจพอยังชีพผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เองไม่ต้องพึ่งโลกภายนอก คือ มีการปลูกข้าวเพื่อใช้กินเอง การทอผ้าพื้นเมือง การตำข้าว ไม่มีแรงงานรับจ้างและไม่ใช้แรงงานรับจ้าง

๓. ศิลปินหรือปัจเจกชนที่ผลิตหรือสร้างสรรค์งานพื้นบ้านและพื้นเมือง มิได้ผลิตงานโดยทำเป็นอาชีพ ตีจะทำงานนั้น ๆ ในเวลาว่างจากอาชีพหลัก คือการทำไร่ทำนา

๔. เป็นสังคมเคร่งประเพณีและพิธีกรรมที่ยังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นไว้ได้ เป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลความเจริญทางวัตถุโดยอาศัยเกษตรกรเป็นเครื่องยังชีพ วิถีชีวิตของชาวชนบทจึงพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับประเพณี พิธีกรรมในฐานะเป็นสื่ออบรมสั่งสอนมนุษย์ให้ตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชีวิต

๕. สังคมในท้องถิ่นมิได้อยู่โดยโดดเดี่ยวแยกออกจากสังคมอื่น แต่จะมีความสำคัญกับสังคมใหญ่ที่มีอารายธรรมพัฒนามากกว่า ในขณะที่ยังรักษาลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมดั่งเดิมที่เคยรับจากเผ่าพันธุ์ดั่งเดิมไว้ได้ แต่ก็ยอมรับและต้องการนำรูปแบบของวัฒนธรรมแบบเมืองเข้ามาผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมของตนอยู่เรื่อย ๆ

๖. ผลงานนั้น ๆ ต้องดำรงอยู่ในชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน และมีบทบาทหน้าที่ทั้งยังเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ผลงานในท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่น[๔๙]

ประชิด สกุณะพัฒน์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ไว้ดังนี้

๑. เป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความรักความสามัคคี เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนการรวมกลุ่มรวมพลังสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ

๒. สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยที่มีวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวกำหนด

๓. ให้ความบันเทิงแก่กลุ่มชนในสังคม เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การแสดงมหรสพต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ

---

[๔๙] ยิ่งยง เรือนทอง, **พื้นฐานวัฒนธรรม**,อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี,๒๕๔๒,หน้า.๒๑-๒๕.

๔. เป็นเครื่องมือให้การศึกษา ซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่งของชีวิต วัฒนธรรมชุมชนได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาและอบรมคนในสังคม โดยการสอนให้รู้จักถูกผิด รู้จักรับผิดชอบ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ และสอนให้ทุกคนประพฤติดี เว้นความชั่ว เพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคม

๕. เป็นเครื่องฝึกพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้แก่เยาวชนทั่วไป ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนมีส่วนช่วยได้มากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องของกีฬาและการเล่นของเด็กที่มุ่งเน้นให้เด็กออกกำลังกายและบางอย่างมุ่งให้รู้จักสังเกตและมีไหวพริบ นอกจากนี้ยังฝึกพัฒนาการทางสังคมด้วย

๖. เป็นเครื่องมือการควบคุมของสังคม การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความอยู่รอด จำเป็นต้องมีระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์เพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของสังคม[๕๐]

บำรุง บุญปัญญา กล่าวหลักการของวัฒนธรรมชุมชน มีดังนี้

๑) ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว มีระบบที่รวบรวมมาได้จากประวัติความเป็นมาอันยาวนานของชุมชน คือการให้คุณค่าแก่ความเป็นคนและชุมชน ที่มีความผสมกลมกลืนคุณค่าของธรรมชาติ การเชื่อถือสิ่งเหนือธรรมชาติ และคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา

๒) ชุมชนมีสถานะเป็นสถาบันหนึ่งที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์อันยาวนาย มีโครงสร้าง กลไกภายในเป็นระบบของตนเอง เป็นรูปแบบสังคมที่มีอายุยืนนานไม่ว่าธรรมชาติข้างนอกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หมู่บ้านหรือความเป็นชุมชนคงทนมาเป็นเวลานานแสดงถึงความเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เป็นอิสระ มีแผนการผลิต ระบบการจัดการทรัพยากร ระบบสุขภาพ ระบบความรู้ ระบบการเรียนรู้ ระบบการปกครอง และระบบยุติธรรมของตนเอง

๓) ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจระบบหนึ่งของตนเอง มีครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต มีเป้าหมายของตนเองคือมุ่งให้ครอบครัวพอเพียงที่จะดำรงชีพได้และชุมชนอยู่รอดและผลิตซ้ำตัวเองได้ ผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง แม้ผลิตเพื่อขายแต่เพื่อเลี้ยงครอบครัวไม่ใช่เพื่อความร่ำรวย โดยใช้แรงงานสมาชิกครอบครัว มีน้ำใจ และความเอื้ออาทร จัดสรรและแบ่งปันผลผลิตอย่างยุติธรรม

๔) ทางด้านสังคมการเมือง ชุมชนมีความสัมพันธ์กับผ่านระบบเครือญาติมีการปกครองและจัดการความสงบเรียบร้อยภายในโดยระบบอาวุโส มีผู้นำที่มีบารมีได้รับการเคารพยกย่องในชุมชนมีความผูกพันกลมเกลียว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลและประนีประนอม เมื่อเกิดความแตกแยกขัดแย้งก็มีกลไกภายในในการตัดสิน คือ ระบบว่า ความโดยผู้อาวุโสและเครือญาติ

---

[๕๐] ประชิด สกุณะพัฒน์, **วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุทธิสาร ,๒๕๔๕,หน้า.๑๐-๑๑.

๕) ชุมชนกับสังคมภายนอก ชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยว มีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นในท้องถิ่นเดียวกันในลักษณะ เครือข่าย และมีปฏิสัมพันธ์กับฐานและทุนมาช้านานชุมชนมีการจัดการที่ดีพอ และควรเป็นไปในทิศทางความเจริญงอกงาม

๖) ทางเลือกการพัฒนา แม้ฐานเศรษฐกิจของชุมชนและทรัพยากรถูกทำลายเลียหายบ้าง แต่จิตสำนึก หรือพลังทางวัฒนธรรมยังคงสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ โดยเริ่มจากฐานวัฒนธรรมของตนเอง เน้นกระบวนการกลุ่ม การผลิตเพื่อให้ทุกคนมีกินมีใช้ ชุมชนต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติ ดูแลและรักษา และยกระดับวัฒนธรรมชุมชนสู่ระดับชาติ[๕๑]

สุพัตรา สุภาพ สรุปว่า วัฒนธรรมมีความหมรยครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งมนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ[๕๒]

ยศพร บันเทิงสุข สรุปว่า คำว่าวัฒนธรรมน่าจะหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างมีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงจากความรู้ของพฤติกรรมที่มนุษย์ได้รับถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นแบบแผนประเพณี หรือความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ กริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการ และมีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมาเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์[๕๓]

เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์ ได้จำแนกวัฒนธรรมเป็น ๒ ประเภท สรุปได้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วิธีการต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดขึ้นมาสามารถสร้างทำให้เป็นรูปร่างขึ้นมาได้ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค รถยนต์ เครื่องบิน เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางวัตถุเป็น การถ่ายทอดวิธีการทำอาหาร การตัดเย็บเสื้อผ้า วิธีการสร้างบ้าน วิธีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้เพราะวัตถุทั้งหลายย่อมเสื่อมสลายไป จะเหลืออยู่ก็เพียงรูปแบบและวิธีการประดิษฐ์ ซึ่งจะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป

๒. วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ ได้แก่ วิธีการคิดและแบบแผน พฤติกรรมที่มนุษย์คิดขึ้นมาแล้วไม่สามารถสร้างทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม

---

[๕๑] บำรุง บุญปัญญา , **๓ ทศวรรษแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด ,๒๕๔๙),หน้า ๒๐- ๒๕.

[๕๒] สุพัตรา สุภาพ,**สังคมและวัฒนธรรมไทย**,พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๓๖.หน้า ๙๙.

[๕๓] ยศพร บรรเทิงสุข, **การวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม**,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,๒๕๕๖,หน้า ๙.

ศีลธรรม จริยธรรม กฎหมาย เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุเป็นการถ่ายทอดแนวทางแห่งความคิด และระบบอย่างการปฏิบัติ[๕๔]

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้สรุปว่า วัฒนธรรรม หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์นี้มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ทุกชั่วอายุคนแต่จะรับระบบความสัมพันธ์ที่ตกทอดกันมาจากอดีต มีความซับซ้อนมาก ต้องอาศัยการถ่ายทอดปลูกฝังเป็นเวลานาน[๕๕]

จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์ ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานอันเป็นแกนสำคัญอันหนึ่งของสังคมมนุษย์เพระวัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำรงและดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนะรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือความประพฤติของมนุษย์ในแต่ละสังคมดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน เป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตามประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันทีเช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน[๕๖]

พระอธิการวิน ทีปธมฺโม กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีทำงาน วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิธีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้นอาจเริ่มมาจาก เอกชนหรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลง ไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อมีประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก่ปัญหาและตอบสนองความ ต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้นการรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย[๕๗]

สนิท สมัครการ ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลง (Change) ทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งยังคงตัวอยู่ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าทุกสิ่งในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีสภาพมั่นคง หากแต่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรม

---

[๕๔] เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์,**มนุษย์กับสังคม**,กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,๒๕๔๑, หน้า ๑๖.

[๕๕] นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์,**ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**,กรุงเทพฯ : อมรินทร์,๒๕๓๖.,หน้า ๑๔.

[๕๖] จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์,**การจัดองค์การทางสังคม**,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๔๓),หน้า ๖๖.

[๕๗] พระอธิการวิน ทีปธมฺโม (อิ่มใจ),**บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร,**บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๖,หน้า ๔๓.

ใดหยุดอยู่กับที่ โดยแท้จริงตลอดเวลามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมออันเป็นลักษณะธรรมดาของสังคมมนุษย์ หากพิจารณาถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่อง อาจเกิดขึ้นในส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่ของความสัมพันธ์ทางสังคมก็ได้หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดมีความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมจะมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ในทางปฏิบัติแล้วยากที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงสองลักษณะดังกล่าวเสมอ[๕๘]

ปฐมภรณ์ จันทร์แก้ว สรุปว่า ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชน คือ ลักษณะที่มีการถ่ายทอดด้วยปากเปล่า ไม่มีการจดบันทึก และเป็นสิ่งที่รับทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง เป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลในชุมชนนั้น ๆ ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้คิดค้นขึ้นเป็นคนแรก เป็นสิ่งที่ยั่งยืน ไม่มีสูญหายและเป็นมรดกร่วมของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ[๕๙]

ส่วนคำว่าวัฒนธรรมระดับท้องท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือคติชนวิทยา ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันตามที่กรมศึกษานอกโรงเรียน ได้ให้ความหมายคติชนวิทยาไว้ ๕ ประการ คือ[๖๐]

๑. เรื่องเล่าสืบต่อกันมาจนไม่อาจสืบสาวราวเรื่องถึงต้นตอหรือผู้เล่าเรื่องเดิมได้

๒. เป็นระบบทางวัฒนธรรมของชาติที่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมชาตินั้น

๓. การสืบต่อข้อมูลทางคติชนวิทยา อาศัยการบอกเล่าต่อๆ กันมาโดยการจำ และการกระทำซ้ำๆ จนจำได้ขึ้นใจ มากกว่าจะบันทึกข้อมูลและถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

๔. เป็นแนวการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและลูกหลานยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่

---

[๕๘] สนิท สมัครการ,**การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**,พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,๒๕๔๒),หน้า ๒.

[๕๙] ปฐมภรณ์ จันทร์แก้ว,**การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและฟื้นฟูการท่องเที่ยวของตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**,นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,๒๕๕๕,หน้า ๓๓.

[๖๐] กรมการศึกษานอกโรงเรียน, **แบบเรียนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาคตะวันออก**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒-๑๕.

๕. เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวบ้านมากกว่าชาวเมือง เพราะชาวบ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตช้าสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติจึงคงอยู่ในรูปแบบเก่าๆ มาก ส่วนชาวเมืองนั้นรับความเจริญทางวัตถุมากกว่าจึงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอยู่ตลอดเวลา

ยิ่งยง เรืองรอง ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง แนวทางปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่แทรกอยู่ในวัฒนธรรมรอง (Total culture) ซึ่งคนส่วนมากยึดถือแนวปฏิบัติเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตอยู่ตามท้องถิ่นในส่วนต่างๆ ของประเทศ[๖๑]

ธราดล ชัยเดชโกสินทร์ วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากคนในแต่ละท้องถิ่น จากการสะสมความรู้ประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดและความเพลิดเพลินใจ[๖๒]

บุญเจริญ บำรุงชู ยังได้กล่าวถึง วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึงแบบฉบับร่วมกันของกลุ่มชนหรือสังคมซึ่งเกิดขึ้นด้วยความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถสร้างความพอใจ ค่านิยมและมีการถ่ายทอดต่อๆ กันมาโดยไม่ขาดสาย โดยวิธีการหลายทาง เช่น การบอกเล่า จดจำ ทำตามครู รู้แบบซึมซับ และรับความพอใจในท้องถิ่นนั้นๆ[๖๓]

พระครูนิพัทธปริยัติกิจ (บุญมี อตฺตรกฺโข) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า “คุณธรรม” หมายถึง ความดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้บุคคลทุกเพศทุกวัย ในสถานะและอาชีพต่าง ๆ พึงประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวเดียวกันและกันในทิศทางที่ถูกตามสายกลาง มีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม เพราะคุณธรรมเกิดจากศีลธรรม คือ หลักระเบียบของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรมในหัวใจของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เพื่อหวังให้อยู่อย่างสงบสุข หรือที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข[๖๔]

พระมหาอดิศร ถิรสีโล ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณหรือธรรม คือความดี หมายถึง คุณสมบัติทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นคุณตรงกันข้ามกับที่เป็นโทษ[๖๕]

---

[๖๑] ยิ่งยง เรืองรอง, **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕

[๖๒] ธราดล ชัยเดชโกสินทร์, **การพัฒนารูปแบบการประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยณาฏศิลป**, (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

[๖๓] บุญเจริญ บำรุงชู, **แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาหนังประโมทัยอีสาน เพื่อส่งเสริมคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน**, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓)

[๖๔]พระครูนิพัทธปริยัติกิจ(บุญมี อตฺตรกฺโข), **“คุณธรรมของครู”,**ปาฐกถาธรรม,ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕) หน้า ๑๗.

[๖๕]พระมหาอดิศร ถิรสีโล,**”คุณธรรมสำหรับครู”,(**กรุงเทพมหานคร,โอเดียนสโตร์,๒๕๔๐)หน้า ๕๕-๕๖.

ประภาศรี สีหอำไพ ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีความดีภายใน จัดอยู่ในชั้นสมบูรณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี[๖๖]

สมจิต ชีวปรีชา ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู ความพากเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละอายต่อความชั่ว และความกล้าที่จะกระทำความดี สิ่งเหล่านี้ต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับจิตใจของบุคคลให้คงอยู่ตลอดไปจึงจะเรียกว่าเป็นคนมีคุณธรรมประจำใจ[๖๗]

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม ตามพจนานุกรม Collin Co Build ว่าคุณธรรมมีความหมาย ๒ นัย คือ[๖๘]

๑) โดยนัยที่เป็นภาวะทางจิตนั้น คุณธรรม แปลว่า ความคิดที่ว่าบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำและเป็นที่ยอมรับ และบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผิดหรือเลว ทั้งนี้ เป็นไปทั้งโดยความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคม นอกจากนี้ คุณธรรมยังเป็นคุณภาพหรือสถานะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควรทำและยอมรับได้

๒) คุณธรรมเป็นระบบลักษณะการประพฤติและคุณค่าที่เกี่ยวพันกับพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเฉพาะกลุ่มคนคุณธรรม ตามรูปศัพท์ แปลว่าสภาพของคุณงามความดี

วีระ บำรุงศักดิ์ กล่าวไว้ว่า คุณธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิด หรือสภาพของจิตที่เป็นกุศลเกิดขึ้นได้เพราะจิตรู้ความจริง ความดีและความงาม[๖๙]

พระสมจิต ขนฺติโก ได้สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ดีทางจิตใจ เป็นพื้นฐานของการกระทำ กล่าวคือ เมื่อจิตใจดีการกระทำที่แสดงออกก็จะเป็นฝ่ายกุศล หากจิตใจไม่ดีการกระทำที่แสดงออกก็จะเป็นฝ่ายอกุศล ดังนั้น คุณธรรมจึงเป็นรากฐานของความประพฤติดีทางกายและวาจาหรือจริยธรรม นั่นเอง[๗๐]

---

[๖๖]ประภาศรี สีหอำไพ,**พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**,(กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๔๐)หน้า ๑๘.

[๖๗]สมจิต ชีวปรีชา,**จรรยามารยาทและคุณธรรมในการพูด**,(กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์ศรีสง่า,๒๕๔๔)หน้า ๑๒.

[๖๘]ไพฑูรย์ สินลารัตน์,**ความรู้คู่คุณธรรม,พิมพ์ครั้งที่ ๓**,(กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหวิทยาลัย,๒๕๔๔)หน้า ๒๗๘.

[๖๙]วีระ บำรุงศักดิ์,**แนวทางการพัฒนาจริยธรรม**,(กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์กรมการศาสนา,๒๕๒๓)หน้า ๓๑.

[๗๐]พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์),**บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมืองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**,(บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔)หน้า๔๘.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า จริยธรรม มาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติทางสายกลางประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ บางครั้งเรียก ไตรสิกขา หรือการศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จริยธรรม อันได้แก่ พรหมจรรย์ มรรค และไตรสิกขา ทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต[๗๑]

ไสวมาลาทอง ได้กล่าวว่า จริยธรรม มาจากคำ ๒ คำคือ จริยะ + ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ได้แก่ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์เมื่อนำเอา “จริยะ” มาต่อกับคำว่า “ธรรม” เป็น จริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ[๗๒]

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้เกิดความดี ความถูกต้อง และความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม[๗๓]

รุจิร์ ภู่สาระ ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ได้ปฏิบัติในทางที่ดีงามทั้งกาย วาจา มีขอบเขตถึงพฤติกรรมทางสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการที่มีอยู่ในสมาชิกของสังคม[๗๔]

พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์) ได้สรุปว่า จริยธรรม เป็นคุณความดีที่แสดงออกทางร่างกาย เป็นหลักการที่มนุษย์ในสังคมจำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคม นำไปใช้กับการดำเนินชีวิต การทำงาน มนุษย์ย่อมต้องมีสังคมซึ่งประกอบด้วยคนหลายคน เนื่องจากในการทำงานคนเดียวนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก จึงต้องมีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะแบบรูปธรรม[๗๕]

---

[๗๑]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต),**คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่,** (กรุงเทพมหานคร,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๘)หน้า ๙

[๗๒]ไสว มาลาทอง,**จริยธรรม,**(กรุงเทพมหานคร,ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๔๒)หน้า ๖.

[๗๓]พนัส หันนาคินทร์,**การสอนค่านิยม**,(พิษณุโลก:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,๒๕๒๐)หน้า ๑๐

[๗๔]รุจิร์ ภู่สาระ,**แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการหลักสูตรใหม่ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖**, (กรุงเทพมหานคร,อักษรเจริญทัศน์,๒๕๔๓)หน้า ๑๐๔.

[๗๕]พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์),**บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**,(บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔)หน้า ๕๐.

อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรธนะภูมิ ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า การสอนจริยธรรมในโรงเรียนนั้นจะต้องปรับปรุงหลักสูตรวิธีสอนเสียใหม่ โดยควรจะมีการเพิ่มหลักสูตรด้านนี้ให้มากขึ้น และให้สอดคล้องประสานกับทุกวิชาซึ่งหมายความว่าการสอนจริยธรรมไม่ใช่ตกเป็นภาระของครูสอนหน้าที่ศีลธรรมเพียงผู้เดียว ผู้สอนวิชาอื่นก็มีหน้าที่ในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนเช่นกัน[๗๖]

กรมวิชาการ ได้เสนอ แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ในแผนพัฒนาจริยธรรม สรุปได้ดังนี้[๗๗]

๑) ดำเนินการร่วมมือกับวัดและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน

๒) จัดให้มีการฝึกสมาธิอย่างง่ายและเหมาะสมกับเด็กในวัยประถมศึกษา

๓) จัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการจัดจริยศึกษา

๔) จัดสภาพแวดล้อมเป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลและดีงามให้แก่นักเรียนตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป ภาพในชาดก หรือสัญลักษณ์ในทางพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

๕) จัดให้มีห้องพระ หรือห้องจริยศึกษาสำหรับนักเรียนในการกราบไหว้บูชาประกอบกิจกรรมทางศาสนา

๖) จัดกิจกรรมส่งเสริมลักษณะนิสัยให้เป็นไปโดยต่อเนื่อง โดยประสานให้วัดและชุมชนเข้าร่วมด้วย

๗) จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุน หรือเอื้อต่อการส่งเสริมลักษณะนิสัยและจริยธรรมของนักเรียน สภาพแวดล้อมจะเป็นเสมือนภูมิป้องกันมิให้เด็กเสื่อมทางจริยธรรมได้

๘) จัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ และมีการจัดทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

๙) พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอน ให้เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมที่พึงประสงค์

๑๐) ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลทางจริยธรรมให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน

๑๑) พัฒนาครูให้มีความรู้ทางจริยธรรม วิธีการถ่ายทอดความรู้ และคุณลักษณะของความเป็นครู

---

[๗๖]อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรธนะภูมิ.**รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน,** (กรุงเทพมหานคร.โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๒๒)หน้า ๒๐๘.

[๗๗]กรมวิชาการ,**พฤติกรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน** (กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์กรมศาสนา,๒๕๒๗)หน้า ๑๕.

๑๒) ส่งเสริมและประสานการร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และสื่อมวลชน ในด้านการเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม

๑๓) ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนจริยธรรมดีเด่น

๑๔) ครูควรนำข่าวอาชญากรรม หรือข่าวแปลก ๆ มาวิจารณ์ วิเคราะห์ประกอบการสอนจริยธรรม

๑๕) ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์สภาพสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง คุณค่าที่ต้องการในทางจริยธรรมของหลักธรรม มีดังนี้[๗๘]

๑) ให้เป็นผู้หนักแน่นในเหตุผล และมองเห็นการกระทำและผลการกระทำตามแนวทางของเหตุปัจจัย ไม่เชื่อสิ่งงมงาย ตื่นข่าว เช่น เรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

๒) ให้เห็นว่า ผลสำเร็จที่ตนต้องการ จุดหมายที่ปรารถนา จะเข้าถึง หรือสำเร็จได้ด้วยการลงมือทำคือ จึงต้องพึ่งตนเอง และทำความเพียรพยายาม และไม่มัวคอยโชคชะตา ไม่หวังผลดลบันดาลหรือรอผลการเซ่นสรวงอ้อนวอน

๓) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ที่จะงดเว้นจากกรรมชั่วและรับผิดชอบต่อผู้อื่น ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลทำความดีต่อเขา

๔) ให้ถือว่าบุคคลมีสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติ ที่จะทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงสร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไป โดยเท่าเทียมกันสามารถทำตนให้เลวลงหรือไห้ดีขึ้นไป ให้ประเสริฐจนถึงยิ่งกว่าเทวดา และพรหม ได้ทุก ๆ คน

๕) ให้ถือว่าคุณธรรม ความสามารถ ความดีความชั่วที่ทำ ความประพฤติปฏิบัติเป็นเครื่องวัดความทราม หรือประเสริฐของมนุษย์ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดยชาติชั้นวรรณะ

๖) ในแง่กรรมเก่า ให้ถือเป็นบทเรียนและให้รู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล ไม่ควรเพ่งโทษแต่ผู้อื่น มองเห็นพื้นฐานทุนเดิมของตนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรู้จักที่จะแก้ไขปรับปรุงและวางแผนสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๗) ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป

สำเริง เฉลิมเผ่า ได้กล่าวว่า การที่โรงเรียนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กได้นั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้[๗๙]

---

[๗๘]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต),**พุทธธรรม ฉบับเดิม**,พิมพ์ครั้งที่ ๑๙,(กรุงเทพมหานคร,สำนักพิมพ์ธรรมสภา,๒๕๔๕)หน้า ๑๖๙.

[๗๙]สำเริง เฉลิมเผ่า, **“การบริหารโรงเรียนกับการสอนจริยธรรม”,(**วิทยาจารย์,ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗)หน้า ๑๘-๑๙

๑) การบริหารโรงเรียน ได้แก่ การปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน การกำหนดระเบียบข้อบังคับ การควบคุม ติดตามผล เป็นต้น

๒) การจัดสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับการสอนของครู

๓) การสอนของครู

๔) การจัดกิจกรรมด้านจริยศึกษา

พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์) ได้สรุปว่า แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ต้องสร้างให้เกิดมีภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของบุคลกรโรงเรียน นักเรียน และชุมชน โรงเรียน โดยเริ่มต้นจาก การให้ผู้บริหารและครูสามารถเป็นตัวอย่างทางจริยธรรมแก่นักเรียนเสียก่อน เพื่อนำไปสู่การปลูกฝัง สร้าง และส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนได้[๘๐]

จะเห็นได้ว่านักวิชาการหลายๆ ท่านได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้านคติชนวิทยา ไว้ใกล้เคียงกันในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมาจากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง แนวปฏิบัติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากคนในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาด้วยวิธีหลากหลาย เช่น การบอกเล่า จดจำ ทำตามครู รู้แบบซึมซับตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษโดยลูกหลานยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่เพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดและเพลิดเพลินใจในท้องถิ่นนั้นๆ

๒.๓.๒ ประเภทของวัฒนธรรม

Bourdieu[๘๑] ได้แบ่งทุนทางวัฒนธรรมเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ทุนที่มีอยู่ในตัวตน (Embodied Form) ทุนที่อยู่ในรูปของวัตถุ (Objectified Form) และทุนที่อยู่ในรูปแบบสถาบัน (Institutionalized State) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๔.๒.๑ ทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตน เป็นสมรรถนะด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตนได้แก่ การแสดงออกของร่างกายและจิตใจ เป็นทุนที่อยู่ในระดับอุปนิสัย มักปรากฏในชีวิตทางวัฒนธรรม และต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด ทัศนคติ และค่านิยมซึ่งมีผลต่อการทำความเข้าใจ หรือการรับรู้ของ

---

[๘๐]พระสมจิต ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์),**บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.**(บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔)หน้า ๕๙.

[๘๑] Richardson, J., **Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education**, (New York : Greenword, 1986),p. 241-258.

รสนิยมต่างๆ เช่น ศิลปะ การใช้ชีวิต การเปลี่ยนรูปทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตนต้องอาศัยเวลา สังคมชนชั้นทางสังคม และสามารถเชื่อมโยงไปยังทุนทางเศรษฐกิจได้ การสะสมทุนในระดับนี้สั่งสมอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลมาตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านการหล่อหลอม (Pedagogy Action) โดยผู้ปกครองพี่น้องสมาชิกในครอบครัวจะสละเวลาเพื่อให้สมาชิกใหม่ซึมซับความหมายและรหัสของวัฒนธรรม สร้างความเด่นชัดและความแตกต่างทางวัฒนธรรมขึ้นยิ่งในสังคมที่มีความซับซ้อนก็ยิ่งมีการแข่งขันลงทุนเพื่อสะสมทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวตนอย่างเข้มข้น

๒.๔.๒.๒ ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงออกให้เห็นในรูปของวัตถุ สื่อมวลชน หรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ วัตถุเหล่านี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการแบ่งปันความหมายทางวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดโดยผู้ผลิตวัฒนธรรมหรือแนวคิดของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม[๘๒]

๒.๔.๒.๓ ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน คือ การอ้างอิงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมในลักษณะการรับประกันโดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบวัดคุณสมบัติ ซึ่งปรากฏชัดอยู่ในสถาบัน เช่น สถาบันการศึกษา หรือสถาบันประเมินผลต่างๆ ทุนทางวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนรูปได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ คืออาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเดือน หรือคุณสมบัติทางการศึกษา ทุนแบบนี้ได้สร้างความแตกต่างระหว่าง ความรู้ที่เป็นทางการที่ได้รับการรับรองความสามารถ กับความรู้ทางวัฒนธรรมแบบธรรมดา ทุนนี้ยังทำให้เกิดการสับเปลี่ยนระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับทุนทางเศรษฐกิจ โดย “การรับประกันทุนทางการศึกษา” ด้วย “มูลค่าของเงิน” เพราะผลผลิตของการแลกเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจไปเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้สร้างมูลค่าของทุนทางวัฒนธรรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติทางการศึกษา ผลกำไรในรูปวัตถุและสัญลักษณ์ที่คุณสมบัติทางการศึกษารับรองขึ้นอยู่กับการลงทุนในแง่เวลา และความพยายาม [๘๓]

๒.๓.๔ ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคมในขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนด ชีวิตความเป็นธรรมของประชาชนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมี

---

[๘๒] “อ้างแล้ว. Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education. หน้า ๒๔๑-๒๕๘.”

[๘๓] Ibid. p.241-258.

อิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก ซึ่งความสำคัญของวัฒนธรรมนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้กล่าวไว้ดังนี้[๘๔]

๑. วัฒนธรรมช่วยแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการๆ ของมนุษย์ ผลจากอันตรายสามารถเอาชนะธรรมชาติได้เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย

๒. วัฒนธรรมช่วยเหนียวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน

๓. เป็นเครื่องมือแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่องเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ

๔. เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมสร้างบรรทัดฐาน ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม

๕. ช่วยให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชาตินั้นมีวัฒนธรรมที่มีคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมยึดมั่นในหลักแห่งเหตุผลในการดำเนินชีวิต ขยัน ประหยัด อดทน มีระเบียบวินัยที่ดีฯลฯ สังคมนั้นก็เจริญรุ่งเรือง

ประจักษ์ ไม้เจริญ กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม คือเครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มชน ชุมชน คนกับสัตว์ เป็นตัวกำหนดปัจจัย ๔ เป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์และความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์[๘๕]

จากความสำคัญของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญ ดังนี้

๑. เดิมเป็นเครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มชน ชุมชน คนกับสัตว์

๒. เป็นตัวกำหนดปัจจัยสี่ ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตรายสามารถเอาชนะธรรมชาติได้เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย

๓. ช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน

๔. เป็นเครื่องมือแสดงเอกลักษณ์ของชาติและเผ่าพันธุ์

๕. เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๖. เป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์

---

[๘๔] จารุวรรณ ธรรมวัตร, **คติชนชาวบ้าน**, (มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาหาสารคาม, ม.ป.ป), หน้า ๑๓.

[๘๕] ประจักษ์ ไม้เจริญ, **การอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นกระบอกพื้นบ้านภาคกลาง**, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๒).

ส่วนความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีผู้ให้ความสำคัญไว้ ดังที่ กิตติกุล ศรีสว่าง ได้แบ่งความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ ดังนี้[๘๖]

๑. เป็นมรดกที่สำคัญของสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อกันมา

๒. เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น

๓. เป็นเครื่องมือควบคุมของสังคม เพื่อให้ทุกคนรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เช่น ภาษิต ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ นิทาน เป็นต้น

๔. เป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความสามัคคีเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การแต่งงาน เป็นต้น

๕. เป็นเครื่องมือ ให้การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ได้ถ่ายทอดในรูปแบบต่างๆ เช่น การเล่านิทาน สุภาษิต คำพังเพย เป็นต้น

๖. เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ ลอยกระทง งานบวช งานแต่ง งานศพ เป็นต้น

๗. เป็นเครื่องมือพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ในรูปแบบกีฬาและการละเล่นของเด็ก เช่น การเล่นเตย การทายปริศนา การซ่อนแอบ เป็นต้น

เกตุวดี ทองร้อยชั่ง กล่าวถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านว่ามีความสำคัญต่อชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นอย่างมาก เนื่องจากเป็นมรดกทางปัญญาของชาวบ้านที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ สั่งสม และสืบสานต่อกันมาภายในกลุ่ม วัฒนธรรมพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มีบทบาทในการกำหนดความคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน เป็นศักดิ์ศรีของคนในท้องถิ่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น[๘๗]

จากความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสำคัญดังนี้

๑. เป็นเครื่องควบคุมทางสังคมและกำหนดพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต

๒. เป็นมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อกันมา

๓. เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

๔. เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง

---

[๘๖] กิตติกุล ศรีสว่าง, **แบบเรียนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2 (เลือก) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๑.

[๘๗] เกตุวดี ทองร้อยชั่ง, **การศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๗)

๕. เป็นเครื่องมือพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ในรูปแบบกีฬาและการละเล่นของเด็ก

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง พบว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายทัศนะดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการพึ่งตนเอง

อำนาจ เมฆนพรัตน์[๘๘] กล่าว่าแนวคิดการพึ่งตนเองเป็นกระบวนการให้การศึกษาและพัฒนาความสามารถของบุคคล โดยการดึงศักยภาพของบุคคลออกมาใช้ ทำให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น ลดการพึ่งพิงจากภายนอก แต่ยังคงการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนในกลุ่มหรือชุมชน ซึ่งนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้ต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเองในด้านการเกษตรหมายถึงการที่เกษตรกรรู้จักการพึ่งตนเองในการผลิตการเกษตร มีรูปแบบที่เอื้อประโยชน์ที่และเพิ่มมูลค่าการผลิต ทำให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่มีหนี้สิน และมีการออมเงินไว้ไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน มีสิ่งของจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งเกษตรกรไม่ต้องดิ้นรนไปหางานต่างถิ่น มีความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง สามารถพิจารณาและคิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ในเบื้องต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์[๘๙] ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทด้านเศรษฐกิจหมายถึง การที่คนในชุมชนชนบทมีความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายหรือความพออยู่พอกินของคนในชุมชนไม่มีหนี้สินชนิดที่ไม่อาจชดใช้คืน(สามารถมีหนี้สินจากการลงทุนเพื่อเกษตรกรรมหรือธุรกิจได้)

บำเพ็ญจิต แสงชาติ[๙๐]ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความเป็นอิสระและความสามารถในการประกอบอาชีพ และการแก้ไขปัญหาชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ

---

[๘๘] อำนาจ เมฆนพรัตน์, “การพึ่งตนเองของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร”, **รายงานการวิจัย**, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

[๘๙] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมบท**, (กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑.

[๙๐] บำเพ็ญจิต แสงชาติ, **การพึ่งตนเองของผู้มีอาชีพถีบจักรยานสองล้อในเขตเทศบาลนครขอนแก่น (กรณีศึกษา), ในโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

และสังคมตามแนวทางที่ทรัพยากรที่หามาได้อย่างพลวัต โดยพึ่งพาคนอื่นหรือภายนอกน้อยที่สุด สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมที่เปลี่ยนไป และเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ด้วยตนเองและหรือด้วยการมีส่วนช่วยเหลือของครอบครัว

เสรี พงศ์พิศ[๙๑] ได้กล่าวถึง สามขั้นของการแก้ปัญหาความยากจน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ๑) รอด (Survive) รอดจากความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากปัญหาสารพัด โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ เป็นวงจรอุบาทว์ที่หาทางออกไม่ได้ โดยเฉพาะหนี้สิน รอด เป็นฐานคิดที่แตกต่างจากที่เป็นอยู่วันนี้ที่เน้นกันที่ รวย คำสัญญาที่ใคร ๆ ให้กับชาวบ้านมานานหลายสิบปี โดยเริ่มจากการทำบัญชีรายจ่ายของครัวเรือน เพื่อจัดการชีวิตให้มีระบบและระเบียบแบบที่ทำให้รอด ไม่ใช่มุ่งให้รวยด้วยการระเบิดจากข้างใน มาจากการเรียนรู้ ซึ่งถ้าเรียนรู้จริงก็จะมีการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ไม่ใช่ยัด ๒) พอเพียง (Sufficient) พอเพียงคืออยู่ดี กินพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ มีคุณธรรมนำการทำมาหากินและการอยู่ร่วมกันมี ความสุขตามอัตภาพ พอเพียงเป็นเรื่องของการจัดระเบียบสังคมให้มีระบบและโครงสร้างที่พอเพียงมีคุณธรรมยุติธรรมกับทุกคน รวมถึงระบบการจัดการทุนท้องถิ่น ทุนทรัพยากร ทุนความรู้และปัญญาทุนทางสังคม ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ เราจึงต้องกลับ คืนสู่รากเหง้า เพื่อจะได้ค้นหาตัวแบบของความพอเพียง และหาทางสืบทอดอย่างเหมาะสม การคืนสู่รากเหง้าไม่ใช่กลับไปหาอดีตเพื่ออยู่กับอดีต แต่เชื่อมอดีตกับปัจจุบันเพื่อสานอนาคต ๓) ยั่งยืน (Sustainable) ปัญหาต่างๆ แก้ไขได้ แต่ไม่ค่อยยั่งยืน เพราะมักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความยั่งยืนหมายถึงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีหลักประกันว่าจะไม่ล้มลุกคลุกคลาน มีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งตนเองของชุมชนและเครือข่าย สามารถจัดการการกินการอยู่ได้อย่างพอเพียง มีระบบและโครงสร้างที่มีหลักประกันสิทธิเท่าเทียมกันของผู้คน มีระบบโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจที่มั่นคง สามารถยืนหยัดอยู่ได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งปัจจัยสำคัญของการพัฒนาความยั่งยืนเหล่านี้ คือ การเรียนรู้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้และปัญญา และการจัดการทำให้เกิดระบบความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

๒.๔.๒ องค์ประกอบของการพึ่งตนเอง

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนไว้ ๓ ประการ[๙๒] คือ

๑) องค์ประกอบด้านมนุษย์ เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นต้นมาจนถึงวันนี้ มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือนอกจากจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่าในทุกชุมชนไม่มีใครเลยถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อ

---

[๙๑]เสรี พงศ์พิศ,**เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน,** (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์,๒๕๔๙)

[๙๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

กับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลากหลายลักษณะ และหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า เป็นต้น คือ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มใดๆ ก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือกับกลุ่มอื่นๆ อีกเป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไปสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ขององค์ประกอบด้านมนุษย์

๒) องค์ประกอบด้านสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น สิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุ่นแรง รถยนต์ นอกจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งมีสภาพ และระดับต่างกัน การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมานี้จะมีความสัมพันธ์กันต่อกันในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์เหล่านี้คล้ายๆ กับลูกโซ่ที่ต่อกันเป็นช่วงๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ขึ้นมาก็นำไปวิ่งบนถนนที่สร้างขึ้นมา และอาจจะทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านหรือสามารถที่จะขนส่งผลผลิตพวกพืชผัก ผลไม้ไปขายในตลาดได้เร็วขึ้น เป็นต้น

๓) องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาหมายรวมทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๒ ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหง และไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลาย เป็นต้น

ยุทธนา ศิริวรรณ[๙๓] สรุปไว้ว่า ทรัพยากรของมนุษย์ที่มีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้นั้นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) มีการถือครองที่ดินอย่างสมดุล ๒) ได้รับการฝึกอบรม ๓) มีการศึกษา และ ๔) มีทักษะในการประกอบอาชีพ และจะต้องพึ่งตัวเองได้ใน ๕ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านเทคโนโลยี คือ การมีความสามารถในการเลือกสรร การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

---

[๙๓]ยุทธนา ศิริวรรณ,ศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาชุมชน บ้านสามขา ตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๔๔)

๒. ด้านเศรษฐกิจ คือ การมีความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคมีขีดความสามารถในการผลิต มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันภายในชุมชน และมีการจัดกลุ่มกันทางเศรษฐกิจชุมชน

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ การมีทรัพยากรในชุมชนอย่างเพียงพอ มีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร สามารถใช้ประโยชน์ได้ และมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย

๔. ด้านจิตใจ คือ มีความขยันหมั่นเพียร การเห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวม และการมีคุณธรรมหรือธรรมะทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

๕. ด้านสังคม คือ สังคมในชุมชนจะต้องมีความเป็นปึกแผ่น คนในชุมชนมีความสามัคคี รวมทั้งการมีองค์กรหรือสถาบันที่หลากหลายและทำงานร่วมกัน

องค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ นี้จะความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะมีความเจริญที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบงการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง ๓ ของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าหยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวบงการสำคัญนี้คือระบบต่างๆ ในชุมชนนั่นเอง ซึ่งมีรายละเอียด[๙๔] ดังต่อไปนี้

(๑) ระบบการปกครอง การบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับ การจัดรูปการปกครองอาจเป็นแบบกระจายอำนาจ หรือเป็นรูปแบบรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบงการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพอิสรภาพแสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น

(๒) ระบบเศรษฐกิจ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจ ต่อองค์ประกอบนับว่ามีมากทีเดียว การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่งจะเป็นประเทศอุตสาหกรรม หรือเกษตรกรรมนั้น นับได้ว่าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อย่างประเทศไทยเรามักกล่าวกันอยู่เสมอระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ประชาชาติส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตรเสียเป็นส่วนมาก ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมมากว่าการเกษตร ชุมชนนั้นก็จะมีเครื่องไม้เครื่องที่ใช้ เพื่ออุตสาหกรรมมากว่าการเกษตรกรรม

(๓) ระบบการศึกษา ความเจริญของชุมชนและความล้าหลังของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่าระบบการศึกษาได้แผ่ขยายวงกว้างขวาง สมาชิกในชุมชนมีการศึกษาสูง โดยเฉลี่ย

---

[๙๔] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๒.

แล้วการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญมีมาก เพราะการถ่ายทอดวิชาความรู้ และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ย่อมมีมากขึ้นในที่ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนนั้นยังไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ระบบการศึกษาย่อมจะสร้างความสัมพันธ์ของทั้งสามองค์ประกอบ ให้สับสนยิ่งขึ้น หรือแบบง่ายๆ อย่างเช่น ชุมชนในเมือง คนในชุมชนมีการศึกษามากกว่าในชนบท สถาบันทางสังคม หรือกลุ่มถาวรมีมากว่าชนบท ซึ่งมีเพียงสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลัก การรวมกลุ่มเพื่อกระทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ก็จะทำให้รูปลักษณะง่ายๆ และกลุ่มสลายตัวไปเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

(๔) ศาสนา ตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่งๆ ที่มีความสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา คือ ศาสนา ศาสนาในที่นี้ย่อมหมายถึงความเชื่อในสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำต่างๆ ทางศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยาพบว่า อิทธิพลเรื่องความเชื่อศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์ หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งไปได้อย่างมาก เช่น ชุมชนที่เอามนุษย์มาฆ่าเพื่อบูชายัญ โดยเชื่อว่าพระเจ้าจะบันดาลประโยชน์ให้หากได้มีการบูชายัญแล้ว

(๕) ตัวบงการอื่นๆ นอกจากตัวบงการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวมาแล้ว ยังอาจมีตัวบงการอื่นๆ อีก เช่นตัวบงการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัดร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนอยู่มาก[๙๕]

วรรณี แกมเกตุ[๙๖] ได้สรุปไว้ว่า การพึ่งตนเองของครองครัวและชุมชน หมายถึง การที่ครอบครัวและชุมชนมีความสามารถในการดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเองให้บรรลุเป้าหมายของครอบครัวและชุมชน โดยอาศัยความพยายามและความสามารถของตนเองและหรือร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยการพึ่งตนเอง ๖ ด้าน ได้แก่

๑. การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี (Technological Self-Reliance) หมายถึง ครอบครัวที่มีเทคโนโลยีที่ใช้ในการประกอบอาชีพหรือดำชีวิตที่เพียงพอ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพมีความสามารถในการตัดสินใจเลือกใช้และจัดหา มีความสามารถในการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความสามารถในการผลิตเทคโนโลยีพื้นบ้านใช้เอง มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้านเทคโนโลยี และมีความสามารถในการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาเทคโนโลยีให้อยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้ตามปกติ

๒. การพึ่งตนเองด้านสาธารณสุข (Health Self-Reliance) หมายถึง สมาชิกซึ่งมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน

---

[๙๕] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

[๙๖]วรรณี แกมเกตุ, **การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

และควบคุมโรค การบำบัดรักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพอนามัย มีความรู้ความสามารถในการปฐมพยาบาลผู้ป่วย มีการประกันสุขภาพ มีภาวการณ์เจ็บป่วยน้อย และหากเกิดการเจ็บป่วย ก็สามารถเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข รวมทั้งมีทรัพยากรเพื่อการสาธารณสุขเบื้องตน ตลอดจนมีเครือข่ายในการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสาธารณสุข

๓. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ (Economic Self-Reliance) หมายถึง ความสามารถในการประกอบการผลิตทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็ง โดยมีปัจจัยการผลิตที่เพียงพอ มีความมั่นคงในอาชีพ มีอัตราการพึ่งพิงครอบครัวต่ำ มีอำนาจในการต่อรองและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครอบครัวที่เหมาะสม มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย หรือมีรายได้พอเพียง สามารถซื้อหาปัจจัยยังชีพได้ มีการเก็บออม และมีความสามารถในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ตลอดจนการมีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ

๔. การพึงตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-Reliance) หมายถึง การที่ครอบครัวมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และเพียงพอ มีความสามารถในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่า รวมทั้งมีความสามารถในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่และใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว ตลอดจนการมีเครือข่ายหรือการร่วมกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. การพึ่งตนเองด้านจิตใจ (Psychological Self-Reliance) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจในการต่อสู้และแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพมีความสามารถในการคิดวินิจฉัยผลการกระทำของตนเอง มีความมั่นใจในการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกในสาธารณะและมีความคิดริเริ่มที่จะรวมกลุ่มกับผู้อื่นเพื่อการทำงานร่วมกัน

๖. การพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Self-Reliance) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวมีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความสามารถในการปรับตัวและติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ มีความร่วมมือกันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน มีการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม และการเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายองค์กรทางสังคม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ทำการวิจัยการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดว่า ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ จะต้องประกอบด้วยการพึ่งตนเอง ๕ ด้าน คือ[๙๗]

---

[๙๗] สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, **รายงานการวิจัยเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๔-

๑. ด้านเทคโนโลยี (Technology: T) มีลักษณะเหมาะสมในสภาพชนบท ซึ่งอาจหมายรวมถึงเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน และเทคโนโลยีใหม่ ที่มีความทันสมัย หากแต่ควบคุมได้ และควรเป็นเทคโนโลยีที่ผ่านการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ

๒. ด้านเศรษฐกิจ (Economic: E) อยู่ในลักษณะที่สามารถสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการและขีดความสามารถการสนองความต้องการเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมีประสิทธิภาพในการแข่งขันกับภายนอก สามารถในการออมและการลงทุน สามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด ตลอดจนมีการวางแผนสำหรับอนาคตด้วย

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Resource: R) ควรมีอย่างอุดมสมบูรณ์ หรือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีดุลยภาพของระบบนิเวศน์ และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูได้

๔. ด้านจิตใจ (Mental: M) คนในชุมชนควรมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา มีความรู้ และสามารถในการประยุกต์ มีคุณภาพ ลดละอบายมุข และมีความขยันหมั่นเพียร

๕. ด้านสังคมวัฒนธรรม (Social: S) ชุมชนมีภาวะผู้นำดี การมีส่วนร่วมสูง มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคม มีองค์กรทางสังคมที่เข้มแข็ง รวมทั้งมีความรู้และข่าวสารที่เท่าทันโลกภายนอก

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม พบว่ามีนักวิชาการได้ศึกษาไว้ดังนี้

ผศ.ดร.ศิวาพร ฟองทอง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หมอลำกับเศรษฐกิจและสังคมของคนอีสาน ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของ หมอลำสามารถแบ่งออกเป็น ๕ ยุค ได้แก่ หมอลำพื้น หมอลำหมู่ ยุคของการปรับตัวให้ทันต่ออิทธิพล ภายนอก อุตสาหกรรมธุรกิจบันเทิง และหมอลำออนไลน์และการปรับตัวในช่วงโควิด โดยปัจจัยที่มีผล ต่อความอยู่รอดของธุรกิจหมอลำ ได้แก่ ทุน ภาวะผู้นำของศิลปินผู้ประกอบการ กระแสความนิยมใน โลกสังคมออนไลน์ การปรับรูปแบบการแสดง และการปรับรูปแบบการบริหารจัดการและการลด ค่าใช้จ่าย ในส่วนของการออกแบบบริการใหม่สำหรับธุรกิจหมอลำ ควรคำนึงถึงการสร้างเอกลักษณ์ และสร้างประสบการณ์ใหม่ การประยุกต์ใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยี การสร้างศิลปินและบริหารแบบมือ อาชีพ การร่วมมือกับศิลปินอื่นหรือธุรกิจอื่น การคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของนักแสดงและ ผู้ชม และการบริหารต้นทุน สำหรับผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบว่า ในสถานการณ์ปกติอุตสาหกรรม หมอลำบันเทิงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคอีสานรวมทั้งสิ้น ๖,๖๑๕ ล้านบาท ส่งผลให้เกิดการ จ้างงานทั้งในระบบและนอก

อ้างถึงใน ๕ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน, **การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ตำบลกระทุ่มล้ม**,(นครปฐม: สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

ระบบรวมทั้งสิ้น ๓๘,๘๓๕ คน ในช่วงของสถานการณ์ COVID-19 อุตสาหกรรมหมอลำบันเทิงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคอีสานรวมทั้งสิ้น ๑.๑๕๓ ล้านบาท เกิดการจ้างงานทั้งในระบบและนอกระบบรวมทั้งสิ้น ๖,๙๓๔ คน[๙๘]

วรศักดิ์ วรยศ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไซ จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาของศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน ทำนองสินไซบ้านโนนฆ้อง สภาพปัจจุบันและ ปัญหาศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไซ และ เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไซบ้านโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะหมอลำสินไซบ้านโนนฆ้องอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๔๐ คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ ๑๐ คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ ๒๐ คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป ๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการแสดงหมอลำสินไซพบว่า ความนิยมของชาวอีสานลดน้อยลงไป เพราะมีหมอลำเรื่องต่อกลอนประเภทอื่นซึ่งได้มีการพัฒนานำเขาวงดนตรีลูกทุ่งเข้าไปผสมผสาน สามารถดึงดูดผู้ชมให้มีความสนใจมากขึ้น ส่วนของหมอลำสินไซ ไม่มีการพัฒนารูปแบบไปตามหมอลำ เรื่องต่อกลอนทำนองอื่นๆ การแสดงยังใช้รูปแบบเดิม ส่งผลให้หมอลำสินไซประสบปัญหาขาดผู้สืบ ทอดศิลปะการแสดงหมอลำสินไซ ไม่ว่าจะเป็น กลอนลำ เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีนักแสดง นักดนตรี ปัจจุบันกำลังจะหมดไปหากไม่มีการอนุรักษ์และพัฒนาหมอลำสินไซแนวทางการอนุรักษ์หมอลำ สินไซ บ้านโนนฆ้อง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝางจังหวัดขอนแก่น พบว่าการแต่งกายแบบดั้งเดิมผู้ แสดงหมอลำ จะต้องสวมเสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาวนุ่งกางเกงขาสั้นสีดำมีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมถุงเท้าสี ขาวยาวระดับเข่า สวมรองเท้าสีขาว กลอนลำใช้เฉพาะเรื่องวรรณกรรมสินไซเท่านั้น เพราะเป็นวรรณกรรมที่มีความสวยงามทางด้านภาษาสำนวนการประพันธ์และฉันทลักษณ์ที่โดดเด่นกว่าวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของภาคอีสานประกอบกับเป็นเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา คติธรรมสอนใจ ดังนั้น จึงสมควรที่จะแสดงได้เฉพาะเรื่องสินไซใช้เครื่องดนตรีกลอง แคน ฉิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมที่หมอลำใช้ในการแสดงหมอลำ หรือเรียกได้ว่า เป็นเอกลักษณ์ของการลำสินไซ

การพัฒนาในอดีตทำนองเป็น ลักษณะเฉพาะของหมอลำสินไซ ทำนองการขับร้องจะคล้ายกับหมอลำพื้นโดยบทร้องเริ่มต้น “บัดนี้แต่นั้น” แต่จะเน้นจังหวะทำนองการขับร้องที่สนุกสนานเร้าใจผู้ชมผู้ฟัง ตัวละครหลักก็ควรจะเป็นผู้หญิง เนื่องจากมีการปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอดีตหรือ ควรจะมีการนำเอาเพลงสมัยใหม่มาสลับกับการขับร้องทำนองสินไซ เพื่อสร้างอารมณ์ความสนุกสนาน ให้กับผู้ชม

---

[๙๘] **ผศ.ดร.ศิวาพร ฟองทอง และคณะ,**หมอลำกับเศรษฐกิจและสังคมของคนอีสาน,สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.),๒๕๖๕,บทคัดย่อ.

ผู้ฟ้งในทำนองของเพลงพื้นบ้านอีสาน ส่วนตัวประกอบอย่างอื่นก็คงไว้เหมือนเดิม ท่าฟ้อนรำ ดังเดิม ท่าฟ้อน การแสดงหมอลำสินไซจะมีท่าฟ้อนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะสินไซ สังข์ทอง สีโห ซึ่งแต่ละท่าผู้แสดงจะฟ้อนพร้อมกันขั้นตอนการแสดงด้านคุณสมบัติผู้แสดงจะคัดเลือกจากน้ำเสียง บุคลิกภาพ มีไหวพริบและหน้าตาตามตัวละครในเรื่อง และยังนั้นจะต้องดูกริยามารยาท ความรับผิดชอบกล้าแสดงออก การตรงต่อเวลาส่วนการแต่งกายยังคงอนุรักษ์รูปแบบการแต่งกายตามต้นแบบของหมอลำสินไซ เพราะการแต่งกายของหมอลำสินไซ เป็นเครื่องบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะของหมอลำสินไซ บทกลอนลำดั้งเดิม สำนวนบทประพันธ์มีความงดงามให้มองเห็นภาพในวิถีชีวิต สังคม ประเพณีอันดีงามของชาวอีสาน

เครื่องดนตรีแคน กลอง ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมที่ควรอนุรักษ์สืบสานใช้รักษารูปแบบทำนองเอาไว้เนื่องจากลักษณะทำนองของการลำสินไซ มีจังหวะที่สนุกสนานเป็นเอกลักษณ์ ตัวละครหรือผู้แสดง จะต้องให้มีตัวแสดงครบทุกตัวเหมือนเดิมเพราะแต่ละตอนจะมีตัว

ละครตามบทบาทการแสดงเป็นขั้นตอนอยู่แล้วเพื่อผู้ชมผู้ฟ้งจะได้เข้าใจในเนื้อเรื่องการแสดงหมอลำ สินไซมากขึ้น ท่าฟูอนมีการอนุรักษ์ลีลาท่าฟูอนเอาไว้เหมือนเดิมเนื่องจาการฟูอนสินไซมีรูปแบบ เอกลักษณ์ที่งดงาม เฉพาตัว การฟูอนมีการจัดรูปแบบแถว สวยงาม ขั้นตอนการแสดงยังคงเดิม

การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มีการเผยแพร่ศิลปะการแสดงหมอลำสินไซ การใช้สถานีวิทยุชุมชนการใช้สื่อโทรทัศน์ท้องถิ่น การลงหนังสือพิมพ์สื่อสารมวลชนเพื่อช่วยเผยแพร่ทำนองลำได้มีการนำเอาเพลงสมัยใหม่มา สลับกับการขับร้องทำนองสินไซเพื่อสร้างอารมณ์ความสนุกสนานให้กับผู้ชมผู้ฟ้งในทำนองของเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่มีคามหลากหลายตัวละครหลัก จะเป็นผู้หญิงแสดงเนื่องจากมีการปฏิบัติมาแต่สมัยอดีต ส่วนตัวประกอบอย่างอื่นก็คงไว้เหมือนเดิมด้านท่าฟูอนรำไม่เปลี่ยนแปลง

มีคอนเสิร์ตลูกทุ่งพร้อมหางเครื่องเต้นโชว์ก่อนจะทำการแสดงหมอลำหมอสินไซและมีการแสดงตลกประกอบด้วย ด้านคุณสมบัติผู้แสดงจะคัดเลือกจากน้ำเสียง บุคลิกภาพ ปฏิภาณไหวพริบและหน้าตาตามตัวละครในเรื่องนอกจากนั้นจะต้องดูกริยามารยาทความรับผิดชอบกล้าแสดงออกการตรงต่อเวลาอนุรักษ์ขันตอนการแสดงแบบดั้งเดิมไว้เพราะจะเป็นการรักษาขนบ รูปแบบของการแสดงหมอลำสินไซ

ด้านคุณสมบัติผู้แสดงคัดเลือกคนที่มีความสามารถ กล้าแสดงออก มีไหวพริบดีด้านการประชาสัมพันธ์จะอาศัยการไปแสดงตามสถานที่จัดงานที่จ้างไปทำการแสดงไม่มีสำนักงานหมอลำ[๙๙]

---

[๙๙] วรศักดิ์ วรยศ,แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไซ จังหวัดขอนแก่น,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,๒๕๕๔,หน้า ๑๕๒-๑๕๔.

พรประภา กิจโกศล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนาประชาชนในชนบท โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลักโดยจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และโครงการเสริมเพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ได้แก่ โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โครงการสหกรณ์ร้านค้า และโครงการออมทรัพย์ ประชาชนให้ความร่วมมือทุกโครงการ เนื่องจากเห็นว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อตนเองและหมู่บ้าน โดยพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ แต่ลักษณะการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ยังเป็นการรับประโยชน์เท่านั้น การเข้าร่วมวางแผนและดำเนินงานมีน้อยมาก ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางพุทธศาสนาของประชาชนเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังจากที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนา พบว่า ประชาชนมีการปฏิบัติตนดีขึ้นทั้งด้านการปฏิบัติกิจทางศาสนา การลดอบายมุขและการพัฒนาจิตใจ โดยยอมรับว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการปฏิบัติในทางที่ดีขึ้นดังกล่าวในระดับปานกลาง[๑๐๐]

พูนทรัพย์ สิทธิพรรรณ ในเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี” พบว่า ประชากรมีความเชื่อถือในพระสงฆ์ ไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ เชื่อในความสามารถใช้สติปัญญาไหวพริบในการแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน เชื่อในความกระตือรือร้นของพระสงฆ์และเชื่อในทักษะการสื่อสารของพระสงฆ์ ซึ่งความเชื่อของประชากรมีความสัมพันธ์กับการยอมรับโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี[๑๐๑]

พินิจ ลาภธานนท์ ได้ทำการศึกษาในเรื่อง พระสงฆ์ในชนบทภาคอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรม สังฆพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ ในภาคอีสานจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้[๑๐๒]

๑. บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนา คือ พระสงฆพัฒนา ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยท่านเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย

---

[๑๐๐]พรประภา กิจโกศล,**บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์:ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา** (กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์การศาสนา),๒๕๓๘.

[๑๐๑]พูนทรัพย์ สิทธิพรรณ,**บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี** (กรุงเทพมหานคร.โรงพิมพ์การศาสนา),๒๕๓๘.

[๑๐๒]พินิจ ลาธนานนท์,**บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท** (กรุงเทพมหานคร,สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ๒๕๒๙.

๒. บทบาทผู้นำการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้คิดโครงการ หรือติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสังฆ-พัฒนา ที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า

๓. บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในชุมชน ชาวบ้านจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

๔. บทบาทเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในชุมชน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนา พระสังฆพัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากบุคคลภายนอก

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ได้ทำการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมล้านนาไทย พบว่า ในสังคมดังกล่าวกลุ่มสงฆ์มีบทบาทสำคัญในสังคมตั้งแต่อดีตกาล พระสงฆ์ได้รับการยอมรับในสังคมให้มีฐานสูง เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ส่งเสริมจริยธรรมหลักของศาสนา มีบทบาทอย่างมากในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมทุกกลุ่มให้มีแนวความคิดไปในทางเดียวกัน สมาชิกทุกกลุ่มยึดสถาบันศาสนาเป็นแกนกลางในการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม นอกเหนือจากกฎหมาย และจารีตประเพณีอื่น ๆ พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน เมื่อมีเทศกาล วัดจะบริการด้านสถานที่และช่วยประกอบพิธีกรรมตลอดจนงานบันเทิงต่าง ๆ รวมไปถึงการบริการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้จากวัด เช่น เก้าอี้ เสื่อ หมอน กระโถน เป็นต้น วัดจะบริการให้ทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีเหตุการณ์ร้านแรงในบ้านเมือง ประชาชนจะนึกถึงพระสงฆ์ก่อนบุคคลอื่น และจะมาขอให้พระสงฆ์ช่วยเหลือ ด้านการศึกษา พระสงฆ์จะบริการสั่งสอนลูกหลาน ให้การศึกษาฟรี นอกจากนี้ที่ดินของวัดที่กว้างเกินไปเจ้าอาวาสก็จะอนุญาตให้คนยากจนเข้ามาอยู่ได้ เรียกว่า “อยู่ที่วัด” ซึ่งปรากฏทั่วไปแม้ในปัจจุบัน[๑๐๓]

พระมหาปรีชาพล ติยานันท์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษากรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้ให้คำปรึกษาที่ถนัดและบ่อยที่สุด คือ หลักความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานความเชื่อของคนไทย นอกจากเรื่องกรรมแล้ว ก็มีเรื่องอริยสัจ ไตรลักษณ์ และอื่น ๆ สำหรับรูปแบบให้คำปรึกษาได้ใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การใช้หลักพุทธธรรมล้วน ๆ การให้คำปรึกษาด้วยหลักพุทธธรรม แล้วนำไปสู่การปฏิบัติสมาธิภาวนา การให้คำปรึกษาด้วยหลักพุทธธรรมแล้ว ใช้พิธีกรรมเป็นตัวชำระสะสางปัญหาในจิตใจให้เกิดผลในทาง

---

[๑๐๓]อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว,**บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมล้านนาไทย** (กรุงเทพมหานคร,โรงพิมพ์การศาสนา)๒๕๓๘.

จิตวิทยา การให้คำปรึกษาโดยควบคู่ไปกับวิธีการทางโหราศาสตร์ และการให้คำปรึกษาควบคู่ไปกับวิธีการทางไสยศาสตร์[๑๐๔]

ภัทรพร ศิริกาญจน์ได้ทำการศึกษา เรื่อง หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน ได้พบว่า ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัย พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติธรรม เผยแผ่พุทธธรรม และช่วยเหลือฆราวาสให้พ้นทุกข์ได้ตามความเหมาะสมและความสามารถ ในปัจจุบันสภาพสังคมมีความซับซ้อน เป็นผู้แก้ปัญหาเกือบทุกเรื่องของชาวบ้าน จนบางครั้งก็ถูกวิจารณ์ว่า ไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ ในขณะเดียวกันก็จะต้องเป็นผู้รักษาพระวินัยโดยเคร่งครัดและปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเสมอมา ส่วนรัฐคณะสงฆ์ก็ยังเห็นว่าบทบาทหน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การปฏิบัติธรรม เพื่อความพ้นทุกข์และเทศนาสั่งสอนประชาชน พระนักพัฒนาก็มีอยู่มากมายทั่วทุกภาคในเมืองไทย และไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกับพระวินัยจนขาดความเป็นสมณะ[๑๐๕]

ประจวบ ประเสริฐสังข์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติของพระธรรมจาริก กรณีศึกษา พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกซึ่งประกอบด้วยการปฏิบัติงานด้านการพัฒนา จริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุขและการพัฒนาสวัสดิการสังคม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน มีเพียงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรมเท่านั้นที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน สำหรับปัจจัยด้านความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานและปัจจัยการสนับสนุนไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ตัวพระธรรมจาริกเอง การบริหารงาน และการปฏิบัติงาน[๑๐๖]

นงเยาว์ ปิฎกรัตน์ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า[๑๐๗]

๑. พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา มีบทบาทต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่ในระดับปานกลาง

---

[๑๐๔]พระมหาปรีชาพล ติยานันท์,**การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน**(กรุงเทพมหานคร,มหาวิทยาลัยมหิดล)๒๕๓๕.

[๑๐๕]ภัทรพร สิริกาญจน,**หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ:แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียว สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน** (กรุงเทพมหานคร,สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)๒๕๓๕.บทคัดย่อ.

[๑๐๖]ประจวบ ประเสริฐสังข์,**ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติของพระธรรมาจาริก:กรณีศึกษาพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่**(กรุงเทพมหานคร.มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)๒๕๔๐.

[๑๐๗]นงเยาว์ ปิฎกรัตน์,**บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน จังหวัดสงขลา**(สงขลา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)๒๕๓๒.บทคัดย่อ.

๒. การเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านตามสถานภาพส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ปรากฏผลดังนี้

๒.๑ พระสงฆ์ที่มีอายุตามปีปฏิทินมาก มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุตามปีปฏิทินน้อย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามาก มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรน้อยกว่า โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางคณะสงฆ์สูง มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางคณะสงฆ์ต่ำอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาตามหลักสูตรทางโลกต่ำ มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกสูง โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒.๕ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๖ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิกา มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๗ พระสงฆ์ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดอื่น โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

๓. ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน วัด และประชาชนในท้องถิ่นต้องร่วมมือกันส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดการอบรมแนะนำความรู้ในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า การเก็บรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นระบบถูกต้องตามหลักวิชาการ การใช้สื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์แจกเอกสารเผยแพร่ให้แก่ประชาชน เยาวชนได้ตื่นตัวตระหนักและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดให้มีการรวมกลุ่มในรูปธรรมอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และรัฐควรจัดหางบประมาณสนับสนุนเพื่อดำเนินการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” จากผลการวิจัยพบว่ามีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบในการอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรอบรม ประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ และการสอนให้รู้จักบุญคุณ

พ่อแม่และครูบาอาจารย์ โดยมีผู้ส่งสารคือพระวิทยากรนำเสนอตัวสารคือหลักธรรม ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ทันยุคทันสมัย ทำให้เยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้จริง[๑๐๘]

พระปลัดเรวัต เรวตฺโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี" จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๑ ด้านสถานที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ และด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔[๑๐๙]

พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมเยาวชน ในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่" จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ตามความคาดหวังของกลุ่มผู้ปกครอง มีความเห็นว่า พระสงฆ์ทำบทบาทในด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศเป็นอันดับหนึ่ง และคาดหวังให้พระสงฆ์แสดงบทบาทในการอบรมเยาวชนให้ตั้งอยู่ในจริยธรรมให้มากขึ้น และการเป็นตัวอย่างที่ดีของเยาวชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและครอบครัวเนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานทำได้ไม่เต็มที่[๑๑๐]

พระมหาธานินทร์ ฐิติวีโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ"จากผลการวิจัยพบว่า การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยจำแนกจามลักษณะตัว

---

[๑๐๘]พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ, **"ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์"** วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๘)หน้า ๘๙-๙๐.

[๑๐๙]พระปลัดเรวัต เรวตฺโต,**"การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย:กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔),หน้า ๑๒๓.

[๑๑๐]พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย,**"บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่",**วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์,๒๕๔๙),หน้า ๙๔.

แปร พบว่า ทุกระดับอายุของกลุ่มนักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับมาก นักเรียนที่มีระดับการศึกษาก่อนเข้าเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมในระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษาก่อนเข้าเรียนในระดับอื่น ๆ คือ ประถมศึกษาปีที่ ๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และอื่นๆ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับมาก[๑๑๑]

พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออันพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออันพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ ในด้านเทคนิคการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และในด้านสมรรถนะของพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒[๑๑๒]

วุฒิสิทธิ์ จีระกมล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางฟื้นฟูทำนองลำพื้นในภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า ๑. ทำนองลำพื้น ของหมอลำวันดี พลทองสถิตย์ จะเป็นทำนองลำพื้น ทำนองขอนแก่น เมื่อเทียบกับระดับเสียงสากลแล้ว จะอยู่ในบันไดเสียง จีชาร์ปไมเนอร์ (G # m) และ จี ชาร์ปดอเรียน มีการ สลับกับกลุ่มเสียง เพนทาโทนิค ทำนองแคน ใช้ลายใหญ่ หรือลายอ่านหนังสือ บรรเลง สลับกันไปมา ระหว่างบันไดเสียง จี ชาร์ปไมเนอร์ (G # m) และ กลุ่มจีชาร์ปดอเรียน (G# dorian) เสียงโดรนของแคน ส่วนใหญ่จะเป็นเสียง ซอลชาร์ป (G #) และเสียงที (B) จะมีเสียง โดชาร์ป (C #) และเสียง ลาชาร์ป (A #) ในบางช่วง กลอนลำพื้นมีลักษณะคล้ายกลอนอ่านจากนิทาน ๒. แนวทางการฟื้นฟู และ การสืบทอดหมอลำพื้นในภาคอีสาน ด้านนโยบายควรส่งเสริม สนับสนุนการจ้างงานให้กับศิลปิน จัดโครงการอบรมและประกวดแข่งขันการขับร้องหมอลำพื้น ยก ย่องเชิดชูเกียรติศิลปินหมอลำพื้น การแสดงลำพื้นควรมีการพัฒนาดนตรี องค์ประกอบการแสดง และ กลอนลำที่ทันสมัยแต่ก็ยังคงทำนองการลำพื้นแบบเก่าไว้ ผลงานและการเผยแพร่ควรมีการนำทำนอง ลำพื้นไปประยุกต์ใช้กับดนตรีหมอลำสมัยใหม่ เข้าประกวดรายในการโทรทัศน์ และ ทางสื่อออนไลน์ ด้านองค์กรการศึกษาควรมีการบรรจุวิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน พัฒนาบุคลากรและ นำผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านหมอลำมาเป็นอาจารย์พิเศษ มีการจัดเก็บกลอนลำพื้นแบบดั้งเดิมจากการ คัดลอกเป็นลาย ลักษณ์อักษร โน้ต

---

[๑๑๑]พระมหาธานินทร์ ฐิติวีโร,**“การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ”,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๕),หน้า ๕๕.

[๑๑๒]พระสมจิตร ขนฺติโก (ไกรกิจราษฎร์),**“บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”**,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔),หน้า ๑๑๗.

ดนตรีไทย หรือ ดนตรีสากล จัดทำหนังสือ ตำรา และจัดทำศูนย์การเรียนรู้ทำนองลำ พื้น แนวทางการสืบทอดทำนองลำพื้นในภาคอีสาน ทั้งการสืบทอดภายในครอบครัว และการขอเป็น ลูกศิษย์ ควรมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม การสืบทอดโดยสถานศึกษาและสถาบันการศึกษา ควรเชิญ หมอลำพื้นผู้มีความชำนาญในการลำพื้นมาถ่ายทอดวิธีการขับร้องหมอลำ สถานศึกษาในระดับ มัธยมศึกษา และ ประถมศึกษา ควรใช้โอกาสจากนโยบายการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ สนับสนุนให้ สถานศึกษาจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรนำหมอลำพื้นในท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้เข้าใจถึงคุณค่าความสำคัญของหมอลำพื้นที่เป็นวัฒธรรมในท้องถิ่นของตน[๑๑๓]

มิ่งขวัญ ชนไพโรจน ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและ พัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาในภาคอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาในภาคอีสานในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๘๑ ถึงปัจจุบัน และ เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาเอกลักษณ์และ ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาในภาคอีสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ๑. กลุ่ม ผู้รู้ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ๑๐ คน ผู้นำชุมชน ๑๐ คน ลูกหลานและญาติพี่น้องของกุลา ๒๐ คน ๒. กลุ่มผู้ปฏิบัติประกอบด้วย พระภิกษุ๑๐ รูป ครูที่ทำการสอนประจำอยู่ที่โรงเรียน ๑๐ คน ๓. กลุ่ม ทั่วไป ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นวิจัย ๘ คน ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในภาค อีสาน ๑๐ คน องค์การบริหารส่วนตำบล ๔ คน กลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มผู้ประกอบธุรกิจที่รวมตัวกันเป็น กลุ่ม เลือกกลุ่มละ ๑ คน สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัด ๘ คน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอ และจังหวัด ๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และ แนวทางการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

๒. แนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีมีดังนี้

๒.๑ แนวทางในการอนุรักษ์เอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณี ๒.๑.๑ แนวทางในการอนุรักษ์เอกลักษณ์ ๑) การจัดทำพิพิธภัณฑ์กุลา จัดทำได้ใน ๒ หมู่บ้าน คือบ้านโนนใหญ่สามารถจัด พิพิธภัณฑ์รวมและพิพิธภัณฑ์กระจาย ส่วนที่บ้านฝางสามารถจัดเป็นพิพิธภัณฑ์รวมได้เพียงอย่างเดียว ๒) จัดกิจกรรมเสริมคุณภาพเอกลักษณ์ได้แก่การดูแลรักษา จัดระเบียบซ่อมแซม เผยแพร่สนับสนุน ซึ่งแนวทางนี้จะจัดทำได้เฉพาะที่บ้านโนนใหญ่และบ้านฝางเท่านั้น ๒.๑.๒ แนวทางในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ๑) การยกย่องให้เกียรติแก่ขนบธรรมเนียม สนับสนุนเยาวชน ปลูกจิตสำนึกให้เกิด ความรักในขนบธรรมเนียมประเพณีและการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน ๒) การจัดกิจกรรมเสริมทางขนบธรรมเนียมประเพณีได้แก่การจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อเพิ่มความสนุกสนาน การประกวดแข่งขันทางขนบธรรมเนียมประเพณีและการจัดนิทรรศการ

๒.๒ แนวทางการฟื้นฟูเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณี ๒.๒.๑ แนวทางฟื้นฟูเอกลักษณ์ ๑) การรื้อฟื้นนำเอาเอกลักษณ์มาประยุกต์ใช้ได้แก่การสร้างใหม่การจำลองการ เลียนแบบ

---

[๑๑๓] วุฒิสิทธิ์ จีระกมล,แนวทางฟื้นฟูทำนองลำพื้นในภาคอีสาน,มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

และ การผลิตเพิ่ม ๒) การส่งเสริมเผยแพร่กิจกรรมทางเอกลักษณ์ได้แก่การจัดตั้งกองทุนเพื่อ ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การผลิตสินค้า และการตั้งร้านค้าชุมชน ๒.๒.๒ แนวทางฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี ๑) การนำขนบธรรมเนียมประเพณีที่สูญหายไป กลับมาประยุกต์ใช้โดยการรื้อฟื้น ปรับปรุงและนำสู่การปฏิบัติ ๒) การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมทางขนบธรรมเนียมประเพณีได้แก่การ จัดทำจุลสารแนะนำชุมชน การเผยแพร่ข่าวทางวิทยุชุมชน การจัดทำเว็บไซต์และการจัดงานวันกุลา

๒.๓ แนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ต่อเนื่องจากกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทั้งด้านเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีโดยการนำเอาขนบธรรมเนียมที่ผ่านการอนุรักษ์และฟื้นฟูมาแล้วเข้าสู่การพัฒนาเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมและหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในที่สุด ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปดังนั้นจะเห็นได้ว่า แนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลา จะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัยกิจกรรมและองค์ประกอบหลายอย่างร่วมกัน ซึ่งเป็นไปตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้การอนุรักษ์ ทำได้โดยการจัดทำพิพิธภัณฑ์กุลา ส่งเสริม งานบุญประเพณีการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ส่งเสริมอาชีพทางวัฒนธรรม จัดทำสื่อทางวัฒนธรรมของชุมชนกุลาออกเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์วีดีทัศน์ดีวีทัศน์และเวบไซต์การฟื้นฟูทำได้โดยการส่งเสริมการวิจัยทางวัฒนธรรม ฟื้นฟูงานบุญประเพณีที่เสื่อมสูญไป เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ ฟื้นฟู ปฏิสังขรณ์แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุแหล่งธรรมชาติและอาชีพทางวัฒนธรรมการพัฒนาทำได้ โดยการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ให้สะดวกแก่การเข้าถึง เช่น ปรับปรุงถนนหนทาง เข้าสู่ ปุาช้ากุลา วัดทุ่งกุลาวัดปุาบ้านโนนเก่า วัดศรีจุมพลโบราณสถานและแหล่งอาชีพพัฒนารูปแบบ สินค้าทางวัฒนธรรมให้เป็นที่ประทับใจและเกิดประโยชน์ใช้สอยตามยุคสมัย พัฒนาสิ่งอำนวยความ สะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่นด้านการคมนาคมการสื่อสาร ห้องน้ำ ร้านค้า ร้านอาหาร และการเฝูาระวัง ด้านสุขลักษณะจากผลการวิจัยที่ได้สรุปเปรียบเทียบความเป็นไปได้ในการพัฒนาหลังจากที่ผ่าน ขั้นตอนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแล้ว พบว่า หมู่บ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนามากที่สุด คือบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีรองลงมาคือ บ้านฝาง ตำบลฝาง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนที่บ้านบึงแก มีส่วนที่จะพัฒนาได้น้อย อาจจะรื้อฟื้นได้เพียงการดนตรีและการ ฟูอนมองเชิงเท่านั้น และมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาได้ยาก เพราะองค์ประกอบอื่นที่จะส่งเสริมและ สนับสนุน หมู่บ้านที่ไม่สามารถพัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของกุลาได้เลย คือ ที่ บ้านกุดหว้าและบ้านขุมขี้ยาง เพราะทั้งเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีกุลาได้ถูกดูดกลืนไปกับกระแสวัฒนธรรมของชุมชนจนหมดสิ้นดังนั้น จะเห็นได้ว่า แนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนา เอกลักษณ์และ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นการนำไปสู่การพัฒนา

ชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัย กิจกรรมและองค์หลายอย่างร่วมกัน เป็นไปตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้[๑๑๔]

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม พบว่า มีนักวิชาการได้ศึกษาการพัฒนาไว้ดังนี้

สุชาดา ศรีศักดิ์ (๒๕๕๓) ได้ศึกษา วัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง : รูปแบบเครือข่ายการผลิตและตลาดเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า วัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับข้าวมีการผลิตข้าวอินทรีย์ มีชุมชนต้นแบบการทำนาข้าอินทรีย์ การทำนาเริ่มย้อนกลับไปหาแนวทางธรรมชาติ เริ่มมีความเข้าใจ มีความรู้และประสบการณ์ที่เคยได้รับจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง สร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาในกระบวนการทำนา หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้และส่งเสริม ทำให้มั่นใจและหันมาปลูกพืชและทำนาแบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น มีการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกร ศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ พลิกฟื้นการทำไร่ ทำนา ร่วมกันทำปุ๋ยและน้ำสกัดชีวภาพไล่แมลงขึ้นมาใช้เอง มีการตั้งเครือข่ายข้าวอินทรีย์ในการผลิตและการตลาดในชุมชน มีโครงสร้างความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัด เริ่มจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือกันรวมถึงมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของกลุ่มเครือข่าย คือ ระบบความเชื่อดั้งเดิมยังคงเหลืออยู่ในชุมชน การสิบทอดการทำนามาตั้งแต่อดีต การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ทำให้ง่ายต่อการพัฒนา ทำให้ระบบกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชมชนต่อไป

มยุรี ปาละอินทร์ ได้ศึกษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยพวนเรื่องคองสิบสี่ในวิถีชีวิตของชาวไทยพวน ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ชาวไทยพวนเป็นผู้ที่รักสงบรักสันติประกอบอาชีพสุจริตเอื้ออาทรซึ่งกันและกันไม่เคยก่อความเดือดร้อนให้กับสังคมชาวไทพวนเป็นผู้มีรูปร่างหน้าตาดีกิริยาเรียบร้อยมีความขยันในการทำงานมีภาษาพูดวัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเองชาวไทยพวนยึดถือประพฤติปฏิบัติตามคองสิบสี่พร้องทั้งนำไปอบรมสอนสั่งลูกหลานให้ถ่ายทอดเจตนารมณ์แก่ผู้อื่นในรุ่นหลังต่อไป[๑๑๕]

---

[๑๑๔] มิ่งขวัญ ชนไพโรจน, แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและ พัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาในภาคอีสาน,วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,๒๕๕๑,หน้า ๓๖๓-๓๖๕.

[๑๑๕] มยุรี ปาละอินทร์,**คองสิบสี่ในวิถีชีวิตของชาวไทยพวน ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี**,(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต),มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,๒๕๔๓.

จิราวรรณ กาวิละ ศึกษาวิจัยเรื่องทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าหมู่บ้านวัวลายเป็นถิ่นที่อยู่ของช่างฝีมือเครื่องเงินที่อพยพมาจากลุ่มแม่น้ำสาละวินประเทศพม่าและได้ตั้งบ้านเรือนอยู่โดยรอบวัดหมื่นสารปละประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องเงินสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านจนถึงปัจจุบันซึ่งการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องเงินนี้เองทำให้หมู่บ้านวัวลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน[๑๑๖]

รัฐทิตยา หิรัณยหาด ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้กล่าวถึงเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองขาวสรุปสาระว่าวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวได้แก่ โบราณวัตถุสถาน สถานที่สำคัญทางศาสนา งานเทศกาลประเพณี สิงค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีความสวยงามทางธรรมชาติวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ถูกถ่ายทอดและสั่งสมกันมากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับความนิยมและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐภาคเอกชนจำนวมมากเพราะเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นการสร้างงานและกระจายรายได้การพัฒนาคุณภาพชีวิตการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคฯ ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นถูกใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งของรัฐในการสร้างรายได้เพื่อเข้าประเทศการพัฒนาประเทศด้วยทำเลที่ตั้งวัฒนธรรมในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชุมชนต้องการและคิดว่าจะส่งผลทำให้สามารถเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้นั้นชุมชนต้องการที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง[๑๑๗]

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ ได้ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมก๊วานพะเยา : กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ได้กล่าวถึงเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบ้านร่องไฮสรุปสาระว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ ปรือประเทศศอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้นดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อนให้เกิดความรู้และการติดต่อสื่อสารซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกันอันจะ

---

[๑๑๖] จิราวรรณ กาวิละ,**ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**,(การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต),เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,๒๕๔๔.

[๑๑๗] รัฐทิตยา หิรัณยหาด,**แนวทางอการพัฒนาเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองงขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี**,(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต),ขอนแก่น : วิทยาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๔,หน้า ๑๓.

นำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต” วิถีชีวิตของสังคมในอดีตที่ผ่าน ๆ มาที่ปรากฏให้เห็นเช่นแบบบ้านงานหัตถกรรมเครื่องใช้ในการทำมาหากินและการแต่งกายเป็นต้นสิ่งทีทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือการที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้และมุ่งมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล “ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความงามสติปัญญาอารมณ์และจิตใจ”[๑๑๘]

ปริศนา เพชระบูรณิน ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลายหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านครัว ผลการวิจัยพบว่า ๑. ภูมิปัญญาของชุมชนบ้านครัว มี ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านอาหารคาว มี ๑๒ ชนิด อาทิ บอบอญวน แกงส้มเขมร ซำเบือน ๒) ด้านอาหารหวาน มี ๑๗ ชนิด อาทิ บาบอสะแด๊ด อาปำ มูดากำปง ๓) ด้านการทอผ้าไหม ๔) ด้านการแต่งกาย และ ๕) ด้านการแสดงนาเสบ และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพมี ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านพันธุ์พืชที่ปลูกในชุมชน คือ พืชสมุนไพรและพืชผักสวนครัว ๒) ด้านชาติพันธุ์วรรณาของมนุษย์ คือ มีความหลากหลายทางศาสนา ๒. จากการสัมภาษณ์ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนทำให้ได้คู่มือเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชุมชนบ้านครัว จำนวน ๑ เล่ม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา กรรมวิธี แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาในด้านอาหารคาว ด้านอาหารหวาน ด้านการทอผ้าไหม ด้านการแต่งกาย และด้านการแสดงนาเสบ[๑๑๙]

อมร กฤษณพันธุ์ ได้ศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม ชุมชนเรือนแพแท่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี โดยมีมาตรการหรือแนวทางซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ทางกายภาพคือตัวเรือนและสภาพแวดล้อม ทางนามธรรมคือเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีต โดยมีแนวทางในการอนุรักษ์คือ การประชาสัมพันธ์ มาตรการทางกฎหมายในการออกแบบและปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ที่ประกาศเขตเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตกิจกรรมทางวัฒนธรรม[๑๒๐]

ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย ได้ศึกษาระบบและภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรที่เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว ที่มีต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมและศักยภาพของชุมชน โดยทำการศึกษากับชุมชนท้องถิ่นตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพบว่า บริบทของการ

---

[๑๑๘] ประกอบศิริ ภักดีพินิจ,**ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา : กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา**,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,๒๕๔๕,หน้า ๒๓.

[๑๑๙] ปริศนา เพชระบูรณิน และอธิวัฒน์ รัตนวงศ์แข,**ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวติวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านครัว,**วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทไทย,ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - กรกฎาคม ๒๕๖๐,หน้า ๖๔.

[๑๒๐] อรม กฤษณพันธุ์,**การอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี**,วิทยานิพนธ์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง,กรุงเทพฯ,๒๕๔๗.

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตภาคเหนือตอนบนเชื่อมโยงกับปัญหา ความด้อยพัฒนาและความเป็นคนชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกระทำให้กลายเป็น “ผู้ถูกเที่ยว” ซึ่งจำเป็นต้องฟื้นฟูจิตสำนึกในธรรมชาติแวดล้อมและศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน และระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีศักยภาพสำคัญในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และพัฒนาธรรมชาติแวดล้อมยั่งยืน[๑๒๑]

วีรพร รอดทัศนา ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ๑) ชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชาวไทรพวนชุมชนตลาดเก้าห้อง และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ อันได้แก่ สถาปัตยกรรมเรือนไม้โบราณ โรงสีเก่า พิพิธภัณฑ์ตลาดเก้าห้อง ตลอดจนด้านประเพณีเทศกาล เช่น ประเพณีบุญกำฟ้า ประเพณีเทศกาลสงกรานต์ และงานประจำปีหรืองานงิ้ว เป็นต้น ๒) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน ชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอปางปล้าม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า มีการกำหนดนโยบายและแผนงานการท่องเที่ยวในการประชาสัมพันธ์ การบอกเส้นทางการท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการในการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ของชุมชน การให้ความรู้ในการวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาความพร้องของพื้นที่ การทำนุบำรุงรักษาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่[๑๒๒]

ภมรรัตน์ สุธรรม[๓๔] ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาพลวัตของ ชุมชนกับกระบวนการพัฒนาสู่การพึ งตนเองของชุมชน:๒) ศึกษาประเมินสถานการณ์และ กระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ๓) ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพของ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นปจจัยแหล่งทุนในการผลิต ๔) ศึกษากลยุทธ์การ

---

[๑๒๑] ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย,**การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**,พิมพ์ครั้งที่ ๒,เชียงใหม่ : วิทอินดีไซด์,๒๕๓๗.

[๑๒๒] วีรพร รอดทัศนา, **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี**, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๗, หน้า ฆ.

[๓๔] **ภมรรัตน์ สุธรรม**, การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑, ๒๕๕๘.

เสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของ ชุมชน และ ๕) ศึกษารูปแบบ การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งยั่งยืนพึ่งตนเองได้ของชุมชน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบการวิจัย ศึกษาปรากฏการณ์ของสังคม)Social Phenomenon) โดยศึกษาวิจัยในพื้นที่จริงของภาคใต้ ตอนบนสุราษฎร์ธานี กระบี่)และ : ระนอง) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดย ประยุกต์)PAR) ใช้เทคนิคการประเมินผลแบบเสริมพลังเทคนิค SWOT Analysis ในการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพขององค์กรแบบเสริมพลังผล การศึกษาสรุปได้ดังนี้ บริบทของชุมชนทีศึกษาใน:พื้นที่ภาคใต้ตอนบนในภาพรวม พบว่า ในอดีตที่: ผ่านมา ประมาณ ๕๐ ปี พื้นที่ภาคใต้ตอนบนมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ๑๐๒ เหมืองแร่ สัตว์ป่า พืชพันธุ์ธัญญาหาร สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านปจจัยสี่เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ หลังจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อขายแบบทุนนิยม ทำให้มีการทำลาย: ทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทลด น้อยลง ปจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะความเป็นชนบทอยู่ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ เป็นภาคการเกษตร พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ นอกจากนั้นมี อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และทำการประมง ในพื้นที่ จังหวัดระนอง ชุมชนส่วนใหญ่ยังมีต้นทุนทาง สังคมที่เอื้อต่อการพัฒนา ที่สำคัญคือความเป็นเครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ด้านการประเมินสถานการณ์และกระบวนการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ในพื้นที่ภาคใต้ ตอนบนในภาพรวม พบว่า กระบวนการก่อเกิดกลุ่มออมทรัพย์ฯแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่ได้รับ แนวคิดและการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน เมื่อประเมินกลุ่มโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ด้านการ บริหารเงินทุนและทรัพยากร ด้านการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน ผลการประเมิน พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทับพรุอยู่ในระดับ ก้าวหน้า สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ฯ บ้านควนม่วง บ้านเชี่ยวขวาน บ้านบางเน่าและบ้านหาดส้มแป้นอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มออมทรัพย์ฯบ้านหาดทรายแดง อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ด้านการวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในภาพรวม: พบว่า จุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ ด้านกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ มีความพร้อมและกล้าตัดสินใจใน การทำงาน มีความรับผิดชอบสูง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้ ด้าน สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีคุณธรรม กลุ่มมี การบริหารจัดการให้มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย มีการจัดสวัสดิการ หลากหลายรูปแบบ กลุ่มยึดหลักคุณธรรม ๕ ประการในการดำเนินงาน ด้านการดำเนินธุรกิจ ของกลุ่มฯทีมีความหลากหลาย และนำผลกำไรมาจัดสวั:สดิการให้สมาชิกและชุมชน กลุ่มที่มีศักยภาพและมีจุดแข็งครบทุกด้าน คือกลุ่มออมทรัพย์ฯบ้านทับพรุ ได้รับการยอมรับให้ เป็นต้นแบบในการศึกษาดูงานจากกลุ่มชุมชนอื่นๆและได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัล ด้าน ๑๐๓ การเสริมสร้าง

พลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน จุดอ่อน พบว่าบางกลุ่ม มีจุดอ่อนด้านกรรมการ ด้านสมาชิก ด้านสถานที่ทำการ และด้านการบริหารจัดการ ด้านโอกาสในการพัฒนา ได้แก่การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภายนอกในการศึกษาดูงานและฝึกอบรมทั่วประเทศ การได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการ และงบประมาณ ด้านอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการพัฒนาได้แก่ ปจจัยด้านเศรษฐกิจที่ตกต่า ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยด้านอบายมุขทั้งในและนอกชุมชน ด้านกลยุทธ์การเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯในภาพรวม มี ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้าน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิก ๒) การสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสิ:งแวดล้อมให้แก่ชุมชนสามารถพึงตนเองได้ตาม: แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการเมืองการปกครอง ท้องถิ่น ๔) การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการความรู้ ด้านวิชาการและเทคโนโลยี ด้านรูปแบบการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ได้รูปแบบ คือ ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษา วิเคราะห์บริบทของชุมชนที่ศึกษาและสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วม โดยวิธีสนทนากลุ่ม)Focus Group) ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออม ทรัพย์ฯแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคใน การพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ขั้นตอนที ๓ กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนา จุด แข็ง ขยายโอกาส แก้ไขจุดอ่อนและกำจัดอุปสรรค โดยเริมจากการพัฒนาศักยภาพคน: พัฒนาด้านการบริหารจัดการ พัฒนาการจัดทำกิจกรรม พัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่การพึ่งตนเอง ขั้นตอนที ๔ อบรม ให้ความรู้ ศึกษาดูงาน จัดเวทีเพื่อจัดทำแผนนำไปสู่: การลงมือปฏิบัติ และมีการประเมินผล ในแต่ละกลยุทธ์แต่ละกิจกรรม ขั้นตอนที่ ๕ สรุป บทเรียนจากการลงมือปฏิบัติตามแผนงาน กิจกรรม ขั้นตอนที่ ๖ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และ ประสบการณ์กับองค์กรเครือข่าย ลงมือปฏิบัติซ้ำเพื่อเสริมสร้างพลังให้กลุ่มเข้มแข็งใน

พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย ผลการศึกษาพบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จัดต้องได้ที่ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความตระหนักในการอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถาน ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบต่อกันมา เช่น การสวดมนต์ตอนบ่าย ๓ โมง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมของคนในหมู่บ้านแต่ยังคงปฏิบัติอยู่ เรื่องภาษามอญยังคงมีการอนุรักษ์อยู่แต่มีเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนได้ครบถ้วน ส่วนใหญ่ในกลุ่มอื่น ๆ สามารถพูดและฟังเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีศาสนาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้ทั้งสองอยู่คู่กันไป อย่างไรก็ตาม

ความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น มีผลมาจากช่วงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มคนรุ่นเก่า และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจจะให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของแตกต่างกันออกไป จากการเก็บข้อมูลทำให้ได้ราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเหนือว่า อยู่ในระดับที่ผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยเน้นไปทุกชุมชนเป็นหลักในการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ โดยผู้ออกแบบทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่นเท่านั้น[๑๒๓]

รัศมี ชูทรงเดช วิจัยโครงการการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย - ปางมะผ้า - ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมองว่าแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในอำเภอดังกล่าวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจถูกกลืนไปกับกระแสสังคมในยุกโลกาภิวัฒน์ โดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้นำสิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ เข้ามาในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่อาจจะถูกทำลายไปจึงทำการวิจัยเพื่อเสนอแนะให้เกิดการจัดการท่องเที่ยอย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องมีฐานในการจัดการมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดสำนึกกับคนในชุมชนเองให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี ส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบต่อลูกหลายต่อไป[๑๒๔]

รณรงค์ ชมพูพันธ์ ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : เทศบาลนครลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบุประเภทคุณค่าและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการและอนุรักษ์ภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมเขตเทศบางนครลำปาง โดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกคือ การเก็บข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร บทความ และการสัมภาษณ์ ขั้นตอนที่สองคือ การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนสุดท้ายคือการทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งข้อเสนอในการศึกษานี้ได้กล่าวไว้ว่านอกนั้นจากหลักการที่เกี่ยวกับคุณค่าและองค์ประกอบของภูมิทัศน์แล้ว สิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการจัดการที่ยั่งยืนคือ การร่วมมือหรือการมีส่วน

---

[๑๒๓] พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ,**การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย**,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ,๒๕๕๗,บทคัดย่อ.

[๑๒๔] รัศมี ชูทรงเดช,**การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**,๒๕๕๒.สืบค้นจาก http://www.abc-un.org/research/view.php?resID=RDG50O0006.

ร่วมและการตระหนักถึงคุณค่าของความสำคัญต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่นั้น ๆ เอง[๑๒๕]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุทิศ เอี่ยมใส ได้ศึกษา ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านสะเดียงอยู่ในระดับมาก ๔ มิติ จาก ๕ มิติ ได้แก่ มิติด้านกิจกรรม และความร่วมมือ มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง ส่วนมิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น อยู่ในระดับปานกลางเพียงด้านเดียว โดย ๑) มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือนั้น ในชุมชนบ้านสะเดียงมีการจัดงานสำคัญตามประเพณี กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมพัฒนาชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนบ้านสะเดียง ได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี ๒) มิติด้านความสมานฉันท์ทางสังคมการอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรงสมาชิกภายในชุมชนบ้านสะเดียง มีความสามัคคีกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความสนิทสนมกันในระดับมาก มีการเยี่ยมเยือนไปมาหาสู่ระหว่างกัน และมีการเข้าร่วมในงานสังคมในชุมชน อีกทั้งมีระดับความปลอดภัยในชุมชนมาก ๓) มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย ชุมชนบ้านสะเดียงมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมซึ่งมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยสมาชิกกลุ่มได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม อีกทั้งชุมชนสะเดียงมีเครือข่ายในชุมชนสูง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนสมาชิกในชุมชน และมีการติดต่อประสานงานเพื่อประชุมและทำกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มภายนอกชุมชน ๔) มิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมืองสมาชิกในชุมชนได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมการพัฒนาชุมขน และได้ชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน อีกทั้งมีการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งและไปฟังปราศรัยของนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ นอกจากนี้ในมิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพบว่าสมาชิกในชุมชนบ้านสะเดียง มีการใช้ความช่วยเหลือโดยการสละกำลังกายเพื่อดำเนินกิจกรรมของโครงการที่มีประโยชน์ต่อชุมชน และมีการเยี่ยมเยือนให้ความช่วยเหลือครอบครัวภายในชุมชนทั้งด้านกำลังกายและด้านการเงิน[๑๒๖]

วารุณี พงษ์ภิญโญ ทำการศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ ๘ ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านอันนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมขนและเพื่อศึกษา

---

[๑๒๕] รณรงค์ ชมพูพันธ์,**แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : เทศบาลนครลำปาง**.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยศิลปากร,๒๕๕๓.

[๑๒๖] นุทิศ เอี่ยมใส,**ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์,**มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์,๒๕๕๕,หน้า (ก)-(ข).

กระบวนการดำเนินกิจกรรมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลจากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านนำภูมิปัญญาชาวบ้านทางการเกษตรแบบดั้งเดิมผสมผสานกับประสบการณ์ประยุกต์เข้ากับแนวคิดใหม่ที่ค้นพบมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นมีรายได้มากขึ้นทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้[๑๒๗]

มงคล สายสูง ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ผลการศึกษา พบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีลำดับความเป็นมาดังนี้ โดยระยะแรก เป็นระยะที่ชุมชนเกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทำให้ชาวบ้านบางส่วนตระหนักถึงความเดือดร้อนจึงปรึกษากันอย่างเงียบ ๆ เพื่อหาทางออก ต่อมามีการร่วมกลุ่มกันอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีประชนชนเป็นแกนหลักในการแก้ไข ต่อมามีการพัฒนาโดยทำให้กลุ่มสามารถแก้ไขได้อย่างถาวรและมีการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างยั่งยืน[๑๒๘]

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทุนทางวัฒนธรรม โดยสรุปได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นการทำวิถีชีวิต แบบแผนของวัฒนธรรมเป็นเป็นตัวส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดรากฐานที่มั่นคง และเกิดการต่อยอดขององค์ความรู้เดิมมาสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอนาคตต่อไป

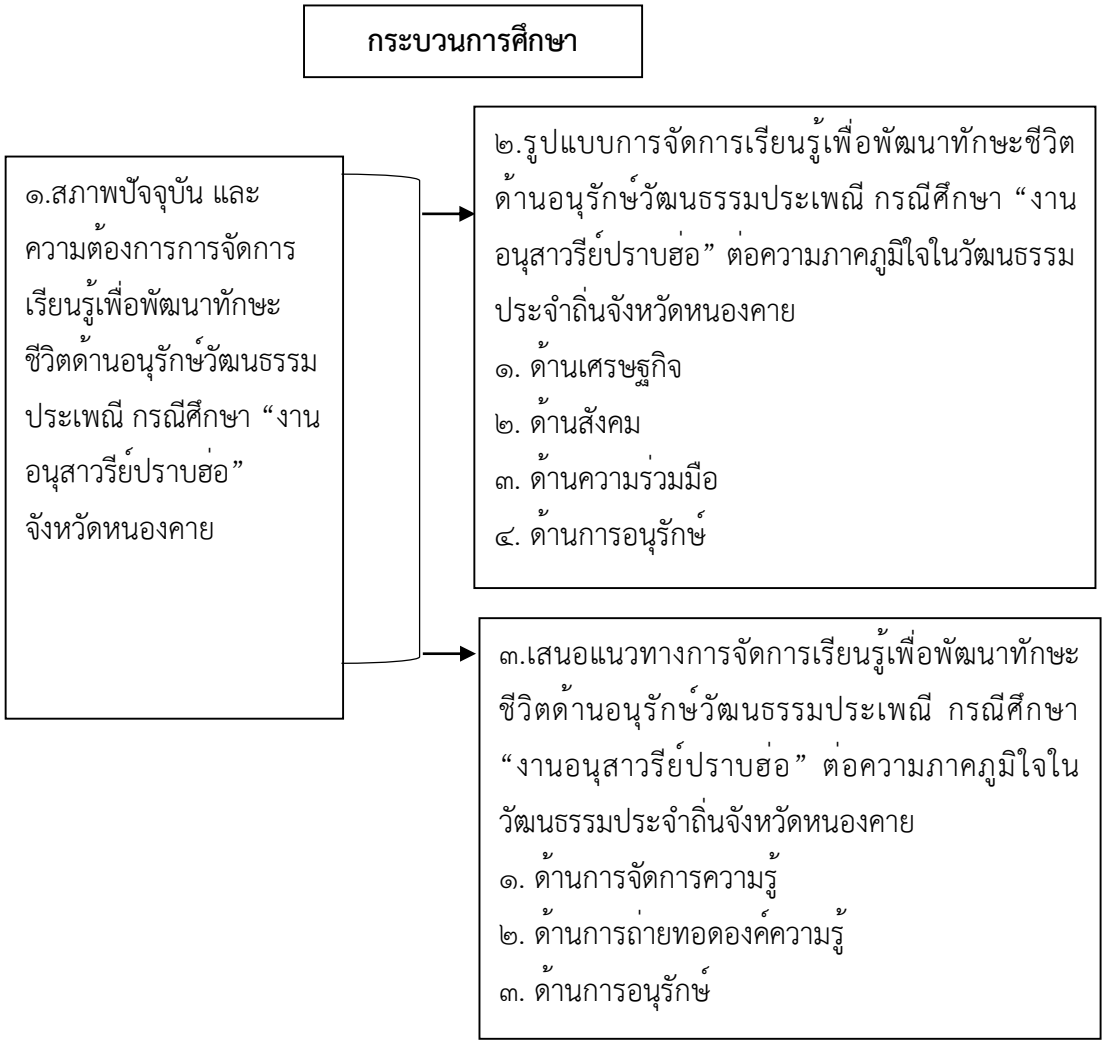
---

[๑๒๗] วารุณี พิงษ์ภิญโญ,**ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ ๘ ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดข่อนแก่น**,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,สถาบันราชภัฏเลย,๒๕๔๕.

[๑๒๘] มงคล สายสูง,**การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน**,วิทยานิพนธ์คระศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,๒๕๔๖.

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดที่สำคัญของการศึกษาวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวความคิดโครงการวิจัย

บทที่ ๓
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย
๓.๒ พื้นที่การวิจัย
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quanlitative Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวกับแนวคิดและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่าย หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๑.๑ ศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๑.๒ ทำการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๒.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กร ชุมชน จำนวน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๒.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับองค์กรต่าง และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ปัญหา อุปสรรค์ และการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๒.๔ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา ปัญหา อุปสรรค และเสนอยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒.๕ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ ในการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย มี ๔

ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านเศรษฐกิจ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านความร่วมมือ และ ๔. ด้านการอนุรักษ์ โดยมีทำกิจกรรมทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน

๑. การศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย จำนวน ๒๕ รูป/คน

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสนทนากลุ่มประชาชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๑. เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๑.๑ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

๑.๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ในแต่ละประเด็นเปิดกว้างให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และลึกพอที่จะนำมาสรุปประมวลวิเคราะห์ผลได้นำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ - นามสกุล อายุ ตำแหน่ง ที่อยู่

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร มีคำถาม ๒ คำถาม ได้แก่ 1) ด้านสภาพปัจจุบัน 2) ด้านความต้องการ

๒) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร มีคำถาม ๔ คำถาม ได้แก่ ๑. ด้านเศรษฐกิจ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านความร่วมมือ และ ๔. ด้านการอนุรักษ์

๓) แนวทางเสนอการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย มีคำถาม ๓ คำถาม ได้แก่ ๑. ด้านการจัดการความรู้ ๒. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ ๓.ด้านการอนุรักษ์

๒. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๒.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๒.๓ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๒.๔ สร้างเครื่องมือวิจัย ให้ครอบคลุมเนื้อหาในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประเด็นศึกษาต่างๆ ที่พบจากการศึกษาเอกสาร

๒.๕ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขและเสนอผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องและอนุมัติเครื่องมือวิจัย

๒.๖ ขอจริยธรรมในมนุษย์ ก่อนลงพื้นที่การวิจัย

๒.๗ จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

๒.๘ นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์หนองคาย ไปขออนุเคราะห์ลงพื้นที่เพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูล และลงพื้นที่

๓.การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

โดยดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชน/ หน่วยงานภาครัฐ คณะหมอลำ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ โดยมีประเด็นสนทนา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ใน จังหวัดหนองคาย โดยการนำของผู้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๒) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับตัวแทนชุมชน/ หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จังหวัดหนองคาย

๓) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จังหวัดหนองคาย

๔) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เป็นต้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนามจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบมีแนวคำถาม (Guideline) และการสังเกตในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จังหวัดหนองคาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยาย

บทที่ ๔
ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ๒.เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย และ ๓.เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) การสร้างแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๔.๑ สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๔.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๔.๓ เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๔.๑ สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลและสรุปประเด็น ดังนี้

๔.๑.๑ ด้านสภาพปัจจุบัน

จังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉลียงเหนือ มีภาษาถิ่นเป็นของตนเอง และเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น เป็นส่วนช่วยในการส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ประจำถิ่น ซึ่งในช่วงเดือนมีนาคม ของทุกปี จะมีงานเทศกาลประจำจังหวัด ได้แก่ งานรำลึกถึงวีรกรรมของอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีของชาวจังหวัดหนองคาย ภายในงาน มีการแสดงถึง

ประวัติความเป็นมา ของเหล่าวีรกรรมของทหารในช่วงรัชกาลที่ ๕ นำโดยหลวงประจักษ์ศิลปาคม ในการนำกองทัพไทยเข้าปราบโจรฮ่อที่เข้ามาสร้างความวุ่นวายในราชอาณาจักรไทยในสมัยนั้น ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดเดินทางเข้ามาชมในงานเทศกาลเป็นจำนวนมาก เป็นอีกงานหนึ่งที่ได้รับเป็น Soft Power ของจังหวัดหนองคาย

ทัศนะต่าง ๆ ขององค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ได้แสดงไว้ ดังนี้

“ในทุกๆวัน ทางจังหวัดจะจัดให้มีการแสดง แสง สี เสียง เล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของงานอนุสาวรีย์ปราฮ่อ ทำให้ชาวบ้านมีความรักชาติมายิ่งขึ้น”[๑] “มีการนำเอาชีวิตจริงของคนในพื้นที่มาแต่งเป็นบทละคร เพื่อมุ่งสอนให้ประชาชนได้รู้ประวัติและมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น”[๒] “ทำให้เกิดกิจกรรมการแสดงของเยาวชน การออกร้านค้าในชุมชน และเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพของคนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย”[๓] “เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องราวของประวัติศาสตร์ที่เป็นแรงบรรดาลใจให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ศึกษา”[๔]

๔.๑.๒ ด้านความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

มีการบอกเล่าประวัติศาสตร์ถึงความสำคัญของดินแดนในภาคตะวันออกเฉลียงเหนือ ที่ได้รับการดูแลจากผู้ปกครอง และการไม่โดยทอดทิ้งเมื่อเกิดภัยสงคราม ทำให้เกิดการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีภัยทางสงครามจึงไม่ทำให้ประชาชนย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น เกิดการส่งถ่ายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ภาษา อาหาร เครื่องมือ บ้านเรือน และด้านการนับถือศาสนา การจัดงานรำลึกอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและสืบต่อไป

ทัศนะต่าง ๆ ขององค์ความรู้เกี่ยวกับความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ได้แสดงไว้ ดังนี้

---

[๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

“มีการแสดงละคร และการแสดงในงาน ทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านบทละคร ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น”[๕] “เกิดการหมุนเวียนทางด้านเศรษกิจภายในจังหวัด มีประชาชนจากต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวชมงาน เกิดร้านค้า โรงแรมที่พัก ตลอดงาน”[๖] “ทำให้เกิดแลนด์มาร์ทในช่วงวันงาน เพราะมีนักร้อง ศิลปิน มาร่วมแสดงในงานมากมาย และประชาชนช่วยกันอุดหนุนสภากาชาต”[๗] “เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องราวอนุสาวรีย์ปราบฮ่อให้แก่ประชาชนและเยาวชนได้เรียนรู้ประวัติท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เพราะเหตุเกิดที่จังหวัดหนองคาย”[๘]

สรุปได้ว่า การจัดแสดงในงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ให้ชาวจังหวัดหนองคาย มีความรักในสถาบันพระมหากษัตริย์มากยิ่งขึ้น มีความรักในชาติ ศาสนา และหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีมากยิ่งขึ้น ภายในงานมีการจัดให้มีการรำบวงสรวงโดยใส่ชุดผ้าไทยอีสาน ให้เป็นเอกลักษณ์ประถิ่น มีการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ร่วมกันมาแสดงในงาน โดยมีนักเรียน เยาวชนในโรงเรียนต่างๆ ภายในจังหวัดหนองคาย มาร่วมแสดงละครภายในงาน จัดให้มีการออกบูธของหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ โรงเรียน กรมป่าไม้ มหาวิทยาลัย และองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อนำเสนอนวัตกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานนั้นๆมี เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้

๔.๒. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๔.๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่า

๑) คนในชุมชนเกิดรายได้ การเกิดรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างจังหวัด ที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ มีการสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชนภายในจังหวัดหนองคายเป็นอย่างมาก

---

[๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.
[๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.
[๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.
[๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

๒) มีการสร้างมูลค่าเพิ่ม สมาชิกในหน่วยงานต่างๆ ออกบูธเพื่อนำเสนอสินค้าของชุมชน องค์กร ได้นำสินค้าเข้ามาขายภายในงาน โดยมีเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

๓) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ : ชาวจังหวัดหนองคาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความหลากหลายทางภาษาถิ่น เกิดเป็นการนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการแสดงส่งผลต่อการยอมรับและมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์พื้นเมืองได้อย่างสร้างสรรค์

ทัศนะต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ด้านเศรษฐกิจ ได้แสดงไว้ ดังนี้

“เป็นบุญประจำปี ที่จัดให้มีการแสดงละครเรื่องวีรกรรมของทหารงานการปราบฮ่อที่ชาวบ้านได้เข้าไปร่วมงาน และสามารถแสดงละครได้”[๙] “เป็นกิจกรรมที่มีหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในงานตั้งแต่ระดับจังหวัด ถึงระดับชาวบ้าน”[๑๐]“ในช่วงกิจกรรมแสดง มีหลายโรงเรียน และชุมชนต่างๆ ที่พลัดเปลี่ยนกันมาแสดง ซึ่งทำให้เกิดความรักความสามัคคีกันของชาวบ้านชุมชนเมือง”[๑๑]

๔.๒.๒ ด้านสังคม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลและสรุปประเด็นในด้านสังคม ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย **ด้านสังคม พบว่า**

๑) เกิดความรักและหวงแหน ทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกรักในภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสายชีวิตหล่อเลี้ยงชุมชนมาตั้งแต่อดีต และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณี

๒) มีการสืบสานวัฒนธรรมพื้นถิ่น เกิดการรักษาระบบวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่สำคัญๆ ผ่านบทละครที่หลากหลาย และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง

---

[๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

๓) ปรับปรุงและพัฒนาการแสดงให้เข้ากับสมัยใหม่ มีการนำเอาบทละครประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วให้เจริญต่อไป ทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง

ทัศนะต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ด้านสังคม ได้แสดงไว้ ดังนี้

“เมื่อฟังเรื่องเล่า และได้ชมละครการแสดงในงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ทำให้ห็นคุณค่าของชีวิต และวัฒนธรรมของตนเองอยู่ตลอดเวลา”[๑๒] “เกิดการสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนในวัฒนธรรมพื้นถิ่นของจังหวัดหนองคาย ถึงวีรกรรมของชาติที่ผ่านมา”[๑๓] “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อทำให้เกิดการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ประจำถิ่นและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาชองชาวจังหวัดหนองคาย เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ภาษา เป็นต้น”[๑๔]

๔.๒.๓ ด้านความร่วมมือ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลและสรุปประเด็นในด้านความร่วมมือ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย **ด้านความร่วมมือ พบว่า**

๑) การร่วมมือของเครือข่ายชุมชน เครือข่ายชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนสำคัญมากในการจัดการแสดงในงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อของจังหวัด เพราะถึงคิวในการแสดง มีการประสานความร่วมมือระหว่างเยาวชนในการแสดง และอาสาสมัครต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๒) รู้คุณค่าของวัฒนธรรม การจัดการแสดงในแต่ละวันต้องใช้ทรัพยากรเป็นอย่างมาก การบริหารจัดการคน การบริหารจัดการสถานที่ เป็นส่วนที่สำคัญในการจัดงานแสดงในงานอนุสาวรีย์

---

[๑๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๕, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๖, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

ปราบฮ่อ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนและเยาวชนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เป็นอย่างดี

๓) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการจัดการแสดง จะต้องรู้เทคนิควิธีการ มีเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่น

ทัศนะต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ด้านความร่วมมือ ได้แสดงไว้ ดังนี้

“ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการประชุมเพื่อการจัดเตรียมงานทุกปี นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นแม่งาน และระดมความคิดเห็นจากส่วนงานต่างๆ”[๑๕] “เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด การปรับรูปแบบการนำเสนอละคร เพื่อให้มีความทันสมัย และสอดแทรกวัฒนธรรมอีสานสู่วัฒนธรรมภาคกลางอย่างลงตัว”[๑๖] “ภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อผลิตผลงานบทละคร โดยมีความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นภาพแห่งประวัติศาสตร์ที่หนึ่งของจังหวัด”[๑๗]

๔.๑.๔ ด้านการอนุรักษ์

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลและสรุปประเด็นใน ด้านการอนุรักษ์ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย **ด้านการอนุรักษ์ พบว่า**

๑) เกิดการอนุรักษ์สู่คนรุ่นใหม่ มีการส่งต่อวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะประกอบด้วยมีพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ มีการออกบูธของหน่วยงานต่าง ๆ มีการส่งผลให้เกิดเป็นจารีตวัฒนธรรม การช่วยเหลือร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของคนรุ่นใหม่

---

[๑๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑๐, ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑๑, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑๒, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

๒) ร่วมกันสืบต่อประเพณีเดิม เกิดการสืบสานวัฒนธรรมทั้งทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของชาวบ้าน โดยมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้วายชน การรำบวงสรวงในพิธี และการแสดงละครประวัติศาสตร์

๓) มีการสอนให้เกิดความรักสามัคคี มีองค์ประกอบในการถ่ายทอดความรู้ให้ความรักชาติ ความสามัคคีของคนที่มาร่วมงาน จึงเกิดการถ่ายทอดความรู้อยู่ตลอดเวลา

ทัศนะต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ด้านอนุรักษ์ ได้แสดงไว้ ดังนี้

“ในรอบปี จะมีการนำเสนอแนวคิดของชุมชน หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดแสดงด้วย”[๑๘] “ส่วนมากนักแสดงจะเป็นเยาวชน ซึ่งมีความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีมากขึ้น ”[๑๙] “เยาวชนรุ่นใหม่เกิดการรับรู้ และเข้าใจในประวัติศาสตร์การปราบฮ่อที่ถูกต้อง และเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของตนเอง เป็นต้น”[๒๐]

สรุปได้ว่า งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ทำให้ชาวจังหวัดหนองคายมีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำถิ่นของตนเองมากขึ้น เกิดเป็นการเชื่อมทางวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรมหนึ่ง จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากความเป็นชาติพันธ์ ภาษาประจำถิ่น และประวัติศาสตร์ประจำถิ่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น ภาษาอีสาน จึงจะถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบของการแสดงละคร ซึ่งงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อจะมีในเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาผ่านหน้าฝนไปแล้ว

๔.๓ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๔.๓.๑ ด้านการจัดการความรู้

การแสดงละครในงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ นักแสดงรุ่นเยาว์ หรือเยาวชนต้องมีความกล้าเป็นอย่างมาก เพราะล้วนแต่เป็นอาสาสมัครไม่เคยแสดงสดมาก่อน ซึ่งต้องทำการแสดงต่อหน้า

---

[๑๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๑๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๘, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

[๒๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๙, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

คนดูเป็นร้อย บุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดในบทต่างๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการแสดง เพราะการแสดงอยู่หน้าเวที และสถานที่กำหนด เยาวชนจะต้องจำบทให้ได้ ต้องมีไหวพริบ มีปฏิภาณที่สูงกว่าคนอื่น บุคคลนั้นจึงจะมีความโดด จึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากให้การจัดการองค์ความรู้ที่ตนเองได้รับมา และต้องจดจำเนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

๔.๓.๒ ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้

ชุมชนควรมามีการสืบทอดประวัติความเป็นมาของวีรกรรมปราบฮ่อให้แก่ประชาชนและเยาวชนได้รับรู้ตลอดเวลา ชาวบ้านจึงมีส่วนจำเป็นเป็นอย่างมากในสังคมอีสาน ประกอบด้วยกิจกรรม ส่วนมากจะเป็นการเล่าเรื่อง งานรำลึกถึงคุณของวีรกรรมในอดีตจึงเหมือนอยู่ในสายเลือดของประชาชนชาวจังหวัดหนองคาย โดยหน่วยงานราชการ เอกชน และประชาชนได้ให้ความสำคัญในการฟื้นฟูประเพณีที่สำคัญ ๆ ภายในชุมชน

๔.๓.๓ ด้านการอนุรักษ์

ชาวจังหวัดหนองคาย ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประจำถิ่น และแนวทางการยกระดับจังหวัด มีการส่งเสริมในระดับจังหวัด ซึ่งบางจังหวัดส่งเสริมในการว่าจ้างคณะหมดลำมาจัดแสดงให้งานมหากรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานประจำปี งานกาชาด อีกทั้งชุมชนชายแดนไทยจังหวัดหนองคายมีตลาดการค้าริมฝั่งแม่น้ำโขงที่ด่านจุดผ่อนปรนไทย - ลาว มีการค้าขายระหว่างประเทศไทยและลาว

บทที่ ๕
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ๒.เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย และ ๓.เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยการสร้างแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” สามารถสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านสภาพปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จังหวัดหนองคาย ถือเป็นเวทีสำคัญในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น โดยการจัดงานมีการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการปราบกบฏฮ่อ ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น นิทรรศการประวัติศาสตร์ การจัดแสดงแสงสีเสียง และการแสดงละครย้อนยุคที่จำลองเหตุการณ์อย่างสมจริง ภายในงานยังมีกิจกรรมรำบวงสรวง โดยผู้แสดงแต่งกายด้วยผ้าไทยพื้นเมืองอีสาน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายท้องถิ่น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้เยาวชนและนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงบนเวที

ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และปลูกฝังจิตสำนึกรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ งานยังเป็นพื้นที่สาธารณะที่สร้างโอกาสในการนำเสนอนวัตกรรมด้านวัฒนธรรม โดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำองค์ความรู้ ผลงานสร้างสรรค์ และผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น สินค้า OTOP มาร่วมจัดแสดงและจำหน่ายในงาน ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างมิติทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของงานดังกล่าวในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม

๒) ด้านความต้องการ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองคาย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นักเรียน และครูผู้สอน มีความต้องการให้มีการพัฒนางานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อให้เป็น "ศูนย์กลางการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น" ที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดปี ไม่จำกัดเฉพาะช่วงเวลาจัดงาน โดยเสนอให้มีการจัดตั้งนิทรรศการถาวรหรือแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในสถานศึกษา รวมถึงพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศวัฒนธรรมที่ตอบโจทย์ทั้งนักเรียน นักท่องเที่ยว และนักวิชาการ ในด้านกิจกรรม ประชาชนมีความประสงค์ให้มีการขยายกิจกรรมให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดเวิร์กช็อปการแสดงพื้นบ้าน การสอนรำอีสาน การทำผ้าไทย การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อีกทั้ง ยังมีข้อเสนอให้พัฒนางานให้สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยส่งเสริมให้มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ควบคู่กับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น การจัดตลาดย้อนยุค และการแสดงศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การจัดงานมีความยั่งยืน และมีบทบาทในการพัฒนาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๕.๑.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านเศรษฐกิจ จากการจัดงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ พบว่า กิจกรรมภายในงานมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดหนองคาย ซึ่งทำให้เกิดการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวทั้งจากในจังหวัดและต่างจังหวัด ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายภายในพื้นที่ เช่น การจับจ่ายสินค้าโอทอป อาหารพื้นถิ่น และของที่ระลึก นอกจากนี้ การจัดตั้งร้านค้าและซุ้มจำหน่ายสินค้าภายในงาน ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายย่อยและชาวบ้านในชุมชนได้มีช่องทางสร้างรายได้เสริม ขณะเดียวกันก็เกิดการจ้างแรงงานในท้องถิ่น ทั้งในด้านการแสดง การติดตั้งเวที ระบบไฟฟ้า การดูแลความเรียบร้อย ซึ่งช่วยให้เศรษฐกิจหมุนเวียนในวงกว้าง สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการกระจายรายได้ภายในชุมชน

๒. ด้านสังคม พบว่า งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน โดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงจิตใจและความร่วมมือระหว่างวัย เช่น เยาวชนได้ร่วมแสดงรำบวงสรวงร่วมกับผู้ใหญ่ หรือการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและตำนานการปราบฮ่อ การจัดงานยังปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดี และส่งเสริมทักษะชีวิตในมิติของ “ความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม” ให้กับคน

หนองคายทุกช่วงวัย เป็นเวทีในการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มอายุ และสร้างพื้นที่แห่งความร่วมมือร่วมใจ สืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน

๓. ด้านความร่วมมือ พบว่า การจัดงานดังกล่าวมิใช่เพียงการแสดงประวัติศาสตร์เชิงสัญลักษณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีที่รวบรวมความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา องค์กรปกครองท้องถิ่น และภาคประชาชน ที่เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการวางแผน กำหนดกิจกรรม และดำเนินการจัดงานให้เกิดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนนี้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม และการยกระดับการจัดงานให้มีมาตรฐานและคุณค่าทางวิชาการมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิด "ชุมชนแห่งการเรียนรู้" ที่สามารถใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว

๔. ด้านการอนุรักษ์ พบว่า การจัดงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น กิจกรรมรำบวงสรวง ละครประวัติศาสตร์ นิทรรศการ และเวิร์กช็อปต่าง ๆ เป็นช่องทางให้เยาวชนได้สัมผัสวัฒนธรรมจากประสบการณ์ตรง เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และพร้อมจะสืบสานวัฒนธรรมเหล่านี้ต่อไป ทั้งยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และส่งเสริมความรักสามัคคีภายในจังหวัด

๕.๑.๓ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านการจัดการความรู้ พบว่า การจัดการความรู้เกี่ยวกับงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ความสำคัญของเหตุการณ์และคุณูปการของบุคคลในอดีต ให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ โปร์ชัวร์ คลิปวิดีโอสารคดี และการจัดนิทรรศการแบบมีปฏิสัมพันธ์ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในการจัดทำสื่อการเรียนรู้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชน เยาวชน และผู้สนใจสามารถเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับงานปราบฮ่อและบริบทของจังหวัดหนองคายได้อย่างลึกซึ้ง เป็นการยกระดับความเข้าใจ และสร้างพื้นฐานแห่งความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

๒. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า แนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านวัฒนธรรม คือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมที่มีความหมาย เช่น การแสดงละครย้อนยุค การแสดงรำบวงสรวง การบรรยายโดยปราชญ์ชาวบ้าน และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในงาน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนและสถาบันการศึกษานำเอาเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าไปบูรณาการกับการเรียนการสอน เช่น วิชาสังคมศึกษา ศิลปะ ภาษาไทย หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้เยาวชนมีบทบาทในการ "สืบทอด – สัมผัส – สร้างสรรค์" วัฒนธรรมด้วยตนเอง

๓. ด้านการอนุรักษ์ พบว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมต้องดำเนินควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แนวทางหนึ่งคือการฟื้นฟูและรักษามรดก

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทยพื้นเมือง การสาธิตอาหารพื้นบ้าน การใช้ภาษาอีสานในการแสดง และการนำเสนอเรื่องราวชาติพันธุ์ในพื้นที่ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีกิจกรรม “การเรียนรู้วัฒนธรรมในบริบทจริง” เช่น เวิร์กช็อปการตัดเย็บชุดพื้นเมือง การสอนทำอาหารอีสาน การประกวดการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ด้วยภาษาท้องถิ่น หรือการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดหนองคาย เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง และกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๕.๒ อภิปลายผล

ผลการศึกษา “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” สรุปอภิปลายผล ได้ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยอภิปลายผล ดั้งนี้

จากการศึกษาพบว่า งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรักชาติศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ให้แก่ประชาชนจังหวัดหนองคาย ภายในงานมีการจัดรำบวงสรวงโดยสวมชุดผ้าไทยอีสานอันเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น พร้อมเปิดโอกาสให้เยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมแสดงละครเวทีที่สะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานศึกษา เช่น โรงเรียน กรมป่าไม้ มหาวิทยาลัย และองค์กรต่าง ๆ ยังได้ร่วมจัดบูธเพื่อนำเสนอนวัตกรรมและองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่งานกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัฐทิตยา หิรัณยหาด** ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้กล่าวถึงเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองขาวสรุปสาระว่าวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวได้แก่ โบราณวัตถุสถาน สถานที่สำคัญทางศาสนา งานเทศกาลประเพณี สิงค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีความสวยงามทางธรรมชาติวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ถูกถ่ายทอดและสั่งสมกันมากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับความนิยมและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐภาคเอกชนจำนวมมากเพราะเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นการสร้างงานและกระจายรายได้การพัฒนาคุณภาพชีวิตการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคฯ ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นถูกใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งของรัฐในการสร้างรายได้เพื่อเข้าประเทศการพัฒนาประเทศด้วยทำเลที่ตั้งวัฒนธรรมในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชุมชนต้องการและคิดว่าจะส่งผลทำให้สามารถ

เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้นั้นชุมชนต้องการที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง[๑]

๕.๒.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยอภิปลายผล ดั้งนี้

จากการศึกษาพบว่า งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อมีลักษณะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับชุมชน โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของความรักและความหวงแหนในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมภายในงาน เช่น การบูรณาการพิธีทำบุญอุทิศและพิธีสู่ขวัญ การแสดงละครย้อนยุค และการใช้ภาษาอีสานในกิจกรรม ล้วนเป็นการสืบทอดองค์ความรู้จากรากฐานชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ประจำถิ่น รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมีชีวิต โดยเฉพาะผ่านการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนในพิธีกรรมและการแสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย ผลการศึกษาพบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จัดต้องได้ที่ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความตระหนักในการอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถาน ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบต่อกันมา เช่น การสวดมนต์ตอนบ่าย ๓ โมง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมของคนในหมู่บ้านแต่ยังคงปฏิบัติอยู่ เรื่องภาษามอญยังคงมีการอนุรักษ์อยู่แต่มีเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนได้ครบถ้วน ส่วนใหญ่ในกลุ่มอื่น ๆ สามารถพูดและฟังเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีศาสนาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้ทั้งสองอยู่คู่กันไป อย่างไรก็ตามความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น มีผลมาจากช่วงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มคนรุ่นเก่า และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจจะให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของแตกต่างกันออกไป จากการเก็บข้อมูลทำให้ได้ราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเหนือว่า อยู่ในระดับที่ผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยเน้นไปทุกชุมชนเป็นหลักในการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ โดยผู้ออกแบบทำหน้าที่

---

[๑] รัฐทิตยา หิรัณยหาด,**แนวทางอการพัฒนาเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองงขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี**,(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต),ขอนแก่น : วิทยาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๔,หน้า ๑๓.

เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่นเท่านั้น[๒] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชาดา ศรีศักดิ์** (๒๕๕๓) ได้ศึกษา วัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง : รูปแบบเครือข่ายการผลิตและตลาดเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า วัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับข้าวมีการผลิตข้าวอินทรีย์ มีชุมชนต้นแบบการทำนาข้าอินทรีย์ การทำนาเริ่มย้อนกลับไปหาแนวทางธรรมชาติ เริ่มมีความเข้าใจ มีความรู้และประสบการณ์ที่เคยได้รับจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง สร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาในกระบวนการทำนา หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้และส่งเสริม ทำให้มั่นใจและหันมาปลูกพืชและทำนาแบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น มีการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกร ศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ พลิกฟื้นการทำไร่ ทำนา ร่วมกันทำปุ๋ยและน้ำสกัดชีวภาพไล่แมลงขึ้นมาใช้เอง มีการตั้งเครือข่ายข้าวอินทรีย์ในการผลิตและการตลาดในชุมชน มีโครงสร้างความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัด เริ่มจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือกันรวมถึงมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของกลุ่มเครือข่าย คือ ระบบความเชื่อดั้งเดิมยังคงเหลืออยู่ในชุมชน การสิบทอดการทำนามาตั้งแต่อดีต การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ทำให้ง่ายต่อการพัฒนา ทำให้ระบบกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชมชนต่อไป

๕.๒.๓ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยอภิปลายผล ดั้งนี้

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีผ่านงานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ มี 3 แนวทางหลัก ได้แก่ การจัดการความรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในด้านการจัดการความรู้ มีการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การปราบฮ่อ ทั้งในรูปแบบเอกสาร พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วิดีโอ และโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงและใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีการจัดแสดงละครเวที แสง สี เสียง และเน้นการจำลองเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ผ่านการแต่งกายย้อนยุคของบุคคลสำคัญ เพื่อกระตุ้นความสนใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปให้เข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน ส่วนด้านการอนุรักษ์ ชาวหนองคายให้ความสำคัญกับงานนี้ในฐานะพิธีกรรมเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชนผู้ปกป้องแผ่นดิน โดยจัดงานขึ้น

---

[๒] พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ,**การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย**,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ,๒๕๕๗,บทคัดย่อ.

ทุกปีในเดือนกุมภาพันธ์–มีนาคม เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น ภายในงานยังมีการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าพื้นถิ่นสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปริศนา เพชระบูรณิน** ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลายหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านครัว ผลการวิจัยพบว่า ๑. ภูมัปัญญาของชุมชนบ้านครัว มี ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านอาหารคาว มี ๑๒ ชนิด อาทิ บอบอ ญวน แกงส้มเขมร ซ่าเบือน ๒) ด้านอาหารหวาน มี ๑๗ ชนิด อาทิ บาบอสะแด๊ด อาปำ มูดากำปง ๓) ด้านการทอผ้าไหม ๔) ด้านการแต่งกาย และ ๕) ด้านการแสดงนาเสบ และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพมี ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านพันธุ์พืชที่ปลูกในชุมชน คือ พืชสมุนไพรและพืชผักสวนครัว ๒) ด้านชาติพันธุ์วรรณาของมนุษย์ คือ มีความหลากหลายทางศาสนา ๒. จากการสัมภาษณ์ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนทำให้ได้คู่มือเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชุมชนบ้านครัว จำนวน ๑ เล่ม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา กรรมวิธี แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาในด้านอาหารคาว ด้านอาหารหวาน ด้านการทอผ้าไหม ด้านการแต่งกาย และด้านการแสดงนาเสบ[๓]

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย” มีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ควรปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ ในรูปแบบการอนุรักษ์ภาษาถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

(๒) ควรส่งเสริมให้เยาวชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรประเพณีเกียวกับวิถีชีวิต เพื่อใช้ร่วมกิจกรรมและการเรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรมีการวิจัยปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีถิ่นตามชุมชน

(๒) ควรมีการส่งเสริมประวัติศาสตร์ในเรื่องของความเชื่อ คุณค่าทุนทางวัฒนธรรมตามชาติพันธ์ของชุมชน

---

[๓] ปริศนา เพชระบูรณิน และอธิวัฒน์ รัตนวงศ์แข,**ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวติวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านครัว,**วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทไทย,ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - กรกฎาคม ๒๕๖๐,หน้า ๖๔.

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

.....

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๓. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ มี ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย ข้อมูลที่ได้จากการตอบแทนสัมภาษณ์นี้ จะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งจะไม่มีผลเสียต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ทั้งในหน้าที่และการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ .....นามสกุล ..... อายุ.....

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่/วัด/หมู่บ้าน.....หมู่ที่ ..... ตำบล.....

อำเภอ ..... จังหวัด.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย

๑. สภาพปัจจุบัน และความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” จังหวัดหนองคาย

๑.๑ ด้านสภาพปัจจุบัน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๑.๒ ด้านความต้องการ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๒.รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ มีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

๒.๒ ด้านสังคม มีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

๒.๓ ด้านความร่วมมือ มีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

๒.๔ ด้านการอนุรักษ์มีรูปแบบ อย่างไร

.....

.....

.....

๓.แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กรณีศึกษา “งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” ต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

๓.๑ ด้านการจัดการความรู้ ของพื้นที่เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๒ ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในพื้นที่เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๓ ด้านการอนุรักษ์ ในพื้นที่เกิดผลอย่างไร

.....

.....

.....

๔.ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

.....

.....

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่...../...../.....

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้สัมภาษณ์

วันที่...../...../.....

ผนวก ข

ภาพกิจกรรม

หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต
หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

โรงเรียนบ้านเ

มีพลังงานมีความสุข
ลงทะเบียน

ประเภท สหกรณ์

@ศูนย์หม่อนไหม
หนองคาย

HOSPITAL
โรงพยาบา

หนองคาย
PTK GALLERY

นวด
เพื่อสุขภาพ

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - สกุล : พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน,ดร.

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สถานที่ทำงาน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ติดต่อ : 11anan@windowslive.com

โทรศัพท์ : ๐๙๓-๕๕๑๔-๘๗๙

การศึกษา : ปริญญาตรี –พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา ศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๕

: ปริญญาโท –ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชา สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก พ.ศ. ๒๕๔๘

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๖๐ : การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวยวิทยา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๒ : การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย

: การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ ๑๐) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๕ : ศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในสภาวะวิกฤติ “โควิด-19” โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา จังหวัดหนองคาย

ประวัติผู้วิจัย

๒. ชื่อ - สกุล : นายอนันต์ คติยะจันทร์

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สถานที่ทำงาน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ติดต่อ : 11anan@windowslive.com

โทรศัพท์ : ๐๙๓-๕๕๑๔-๘๗๙

การศึกษา : ปริญญาตรี –พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา ศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๕

: ปริญญาโท –ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชา สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก พ.ศ. ๒๕๔๘

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๕๘ : บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๕๙ : บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ : กรณีศึกษาวัดศรีชมพูองค์ตื้อ ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๐ : การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวยวิทยา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๑ : การสวดสรภัญญะกับการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสวดสรภัญญะในจังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๒ : การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย

: การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ ๑๐) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๓ : การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย ทุนวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. (สกสว.)

ปี ๒๕๖๕ : ศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในสภาวะวิกฤติ “โควิด-19” โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา จังหวัดหนองคาย

ประวัติผู้วิจัย

๓. ชื่อ - สกุล : พระครูปลัดหัตถพร ปิยธมฺโม
ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
สถานที่ทำงาน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ติดต่อ :
โทรศัพท์ : ๐๙๓-๕๕๑๔-๘๗๙

การศึกษา : ปริญญาตรี –พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
: ปริญญาโท –พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๖๒ : การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย
: การส่งเสริมจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ (รัชกาลที่ ๑๐) ของโรงเรียนอนุบาลบ้านคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๓ : การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนบ้านป่งไฮราษฎร์สามัคคี อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

ปี ๒๕๖๕ : ศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในสภาวะวิกฤติ “โควิด-19” โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา จังหวัดหนองคาย

ประวัติผู้วิจัย

๔. ชื่อ - สกุล : นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว
ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
สถานที่ทำงาน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ติดต่อ :
โทรศัพท์ : ๐๙๓-๕๕๑๔-๘๗๙

การศึกษา : ปริญญาตรี –ศิลปศาสตรบัณฑิต (ค.บ.)
สาขาวิชา ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
: ปริญญาโท –การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชา เทคโนโลยี
ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๕๘ : บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๕๙ : บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ : กรณีศึกษาวัดศรีชมพูองค์ตื้อ ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๑ : การสวดสรภัญญะกับการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสวดสรภัญญะในจังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๒ : การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย

ปี ๒๕๖๕ : ศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในสภาวะวิกฤติ “โควิด-19” โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา จังหวัดหนองคาย

ประวัติผู้วิจัย

๕. ชื่อ - สกุล : พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ,ดร.
ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
สถานที่ทำงาน : ๒๑๙ หมู่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ติดต่อ :
โทรศัพท์ : ๐๙๓-๕๕๑๔-๘๗๙

การศึกษา : ปริญญาตรี –พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: ปริญญาโท –พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: ปริญญาเอก – ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๖๕ : ศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในสภาวะวิกฤติ “โควิด-19” โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา จังหวัดหนองคาย